

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН VI ЧЫЫЛДАЗЫНЫН ИЙГИ СЕССИЯЗЫ

БҮГҮ ЧУРТТАРЫНЧЫ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Совединин органы

1925 чылда
үндүлүктүнген
**1962 ч.
ДЕКАБРЬ
14**
ПАТНИЦА
№ 293—294 (5391)
Өртөө 2 көп,

Совет Эвилелинин чорудуп турар тайбын политиказы бистин бүгү улусчу күрүнөвистин социалистиг шынар бүдүжүндөн, коммунистиг ниитилелди тургузарынын чаагай сорулгаларындан үнүп турар. Бистин бүгү-ле бодалдарымыс тургузулгаже, чүгле тургузулгаже, коммунизмни тургузарынче ууланган. Бистин партиявыстын, бистин улузувустун ол бедик эчис сорулгаларын СЭКП ТК-нын ноябрь Пленуму база дагын тодаргай көргүскөн.

Н. С. ХРУЩЕВ.

ДЕЛЕГЕЙНИН АМГЫ БАЙДАЛЫ БОЛГАШ СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН ДАШТЫКЫ ПОЛИТИКАЗЫ

СССР-нин Дээди Совединин сессиязынын 1962 чылдың декабрь 12-де эш Н. С. ХРУЩЕВТУН илеткели

Эштер депутаттар! СССР-нин Дээди Совединин мурнундагы сессиязынын соонда эртен чеди айларын тургузунда делегей ареназынга онза улуг болушкуннар болган. Ол болушкуннардын чамдыктары тайбыннын херэнтө улуг кыжанышкын болуп тургузган. Совет чазак база делегейнин амгы байдалынын тодаралыгын бээр болгаш сөөлү үдө оң ачурткай даштыкы политиктиг башманын тайылбырларын болуучу хүлээлгези кылдыр санап турар.

Күрүнени даштыкы политиказы, оон дипломаттыг ажыл-чорудулгазы боттуп байдалды барымдаалап, күштерини деңизгүрүн чөптүг депшилеп көөр болгаш социализмни тургузуп быжыткан, тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарын эрге-ажыктарына таарышкан түнөөдөргө чедирип болуу деген иштиндерини хүлээп алып талээде, социалистиг чурттарын удуруткучу политиктиг партияларында болгаш күрүнө удуруткучуларын делегей амгыраалынын болушкуннарын эртем өзүзү-биле ханы анализеп көөрүңгө политиктиг бедик уран мергежилди негеп турар.

Тайбын кожа-хөлбөз догунаашкын политиказынын лешикти принциптерин быжыткан-биле азербайшан. Совет чазак

тайбынны камгалаарына бүгү-ле эргежок чутула чүүдлерин кылып келген болгаш кылып-лаа турар.

Совет чазактын, социализмни өскө-лаа чурттарынын чазактарынын даштыкы политиктиг ажыл-чорудулгазынын кол түнөөдө, ол үенин тургузула тайбынга ынакшылдыг бүгү күштерини демиселиини түнөөдө чүл дээр. Американын Каттышкан Штаттарынын агрессивци империалистиг бөлүктөрүн Кужаже белектеп алган халдаашкынны болдурбай барганы болуп. Кариб далайын районунга кризис-биле холбаштыр тыттып келген делегейнин термоядролуг тайбыннын шүүт кыжанышкынны чайлаштырган.

Угаан-сарымл политиканын ол тинделгезин делегейин хей-ниитизини сагал-онол, чер бөлүмдөргө аны-бүрү бүдүшкүндө чурттап турар аны-бүрү политиктиг үзөл-бодалдыг болгаш бүзүрелдег кижилер изин-биле байыр чедирген.

Бистин улузувус, бистин партиявыс ол көргүчүкү хүн-нерде боттарынын шийитирдеп кемчелерини түнөөдөргө чоргаарланып болуп. Тайбын даш демиселин турар күштер делегейин айымалыг кризистери ачып эртин, империалистиг агрессивцини кыпчыктыбай барып шылаар деп чүвени болушкуннар бадыткаан.

I.

Бистин эчис сорулгавыс — тайбын, тургузулга, коммунизм

Совет Эвилелинин чорудуп турар тайбын политиказы бистин бүгү улусчу күрүнөвистин социалистиг шынар бүдүжүндөн, коммунистиг ниитилелди тургузарынын чаагай сорулгаларындан үнүп турар. Бистин бүгү-ле бодалдарымыс тургузулгаже, чүгле тургузулгаже, коммунизмни тургузарынче ууланган. Бистин партиявыстын, бистин улузувустун ол улуг эчис сорулгаларын СЭКП ТК-нын ноябрь Пленуму база дагын тодаргай көргүскөн.

Партиянын Топ Комитетинин Пленуму совет ниитилелди хөгжүлдөшкөн, партия болгаш күрүнө тургузушкуну, улус ажыл-агыйына партияны удуруткучу экижидерини оң чутула айттырганын чугаалажып көргөн. Оон шийитирлерини болза коммунистиг тургузушкунун талазы-биле СЭКП-нин чаа Программанын салган сорулгаларын эң дүргөн ботандырыпчы ууланган. Бир эвес кыскасы-биле чугаалаар чүве болза, бистин улузувуска материалдыг болгаш угаан-бодал кемчелерин улам хөйүп бээр талээде, коммунизмни канчаар улам-на чедикширини тургузуп, экономиканы канчаар дүргө-не хөгжүдүп болуп ужурулуг дээрини дугайында айттырганын Пленум чугаалашкан.

Бистин партиявыс чаа, депшигелги чүүдлерини деткип, хөгжүтүшкөн, бүгү-ле эргиктиркен чүүдлерини шийир шалпышкан, лешикти уулангышкын-биле бурунгаар быжык болгаш чайгылыш чок шыны-биле бар чоруп деп чүвени Пленумун бүгү ажылы болгаш оон шийитирлерини бүзүрелди көргүзүп турар. Партиянын уулангышымын, оон иштиги болгаш даштыкы политиказы, экономиканы удуруткучу экижидер талазы-биле сөөлү чылдарда ач чоруткучу кемчелер наймакчытыг үр-түндүгүн берип турар.

Совет Эвилелинин үлөтүрү аар индустрияны колдады өстүрүңгө үндөшкөн хөгжүтүшкөн, ниити продукция болушкун үндүрерини талазы-биле чеди чылдын дөрт чылдарынын планын 104,5 хуу күтүскөн, а ол үенин тургузулган оон ниити продукциянын ниити немей өздөшкөн план өзүгээр 39 хуунун орунунга 45 хуу болуп, бир эвес бистин үлөтүрүсүс чеди чылдын артык үш чылдарында ба-за шак-ла ыныг темпелер-биле бурунгаарлаар болза, чеди чылдын тургузулган үлөтүрү болушкун продукциянын болуп турганы ышкыш 80 хуу эвес, харын барык ийи катан көүдөлдү дээринге биске ол талазы-биле чигинтип турбас.

Сөөлү чылдарын тургузулган партия болгаш чазак, совет улусу көдөз ажыл-агыйын көдүр талазы-биле улуг кемчелерин ботандырган. Эзэн хөй районнарда ажал-бойду-тун байдалдары таарымча чок болган турбүзө беин, тараа бүдүрери 1953 чылда беш миллион пуд турганына ууру болуу чыныг тос миллион пуд чеккен. Бу чылдан тараа белек-кели 1953 чылда 1,9 миллион пуд болганына ууру 3,5 миллион пуд чыгам болуп. Мал ажылынын продуктуларын бүдүрери көүдөлдү турар.

Улустун амгыраал-чуртталгазынын депшилген чайгылыш чок бедилер дугайында, улустун хергелде баранарын улам дүргөн темпелер-биле бүдүрү дугайында, совет кижилерини материалдыг болгаш угаан-бодал негедө-хергелдерин улам эки хандыр дугайында партия биле совет күрүнө гагыш салып турар.

Эштер депутаттар! Бистин партиявыс болгаш чазавыс улуг Ленинни чагыларын азербайшан, чүгле чедип алган чедикширини эвес, харын чептерини база билдип, шын оварып көрүп турар. Бистин үлөтүрүсүс улам эки ажилдап болуп, а көдөз ажыл-агыйга өздөшкөн улус бедик темпелер чедип алдыгын туруп болуп дээрини эки билдип турар бис. СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шийитирлерини база Дээди Советтин чаа-ла башылааны 1963 чылда улус ажыл-агый планы болгаш бюджет чеди чылдын бешки чыныла чаа, улам бедик чадаларже көдүрүлү болушкунун оруун ажы-дуп турар.

Бистин чуртувус экономиктиг болгаш культурулг депшигеленин оруу-биле бүзүрелди бар чоруп. Бистин-биле калы ол-ла оруткан социалистиг чурттарын улустары база бар чоруп, оларын-биле бистин наймалдыг, акы-дунма харылзааларымыс эки хөгжүп, быжыгып турар.

Чоотка чаа Болгариянын Коммунист партиязынын, Венгриянын Социалистг ажылын партиязынын болгаш Чехословакиянын Коммунистг партиязынын сездилери болган. Герман Демократтыг Республиканын коммунисттерини сездизи удавас чыгыр. Ол сездилерини шийитирлерини болгаш сездилер мурнунун документтерини болза социалистиг чурттарын акы-дунма партияларын код кичээттей тургузучу тайбын сорулгаларже—социализмни тургузушкунун доозарык болгаш коммунизмче чортуу шийитишкынге таарымчалыг байдалдарын белекээринге мөөнөттенип турар дээрини дугайын чугаалап турар.

Социализмни чурттары тайбын даш, кичиничи чаагай чоруп болгаш аас-кежи даш, социализмни болгаш коммунизмни тингелгези даш тургузулчу улуг ажыл-ишти кылып турар деп чүвени Совет Эвилелини болгаш социалистиг өскө-лаа чурттарын иштиги хөгжүлдөшкөн дүжүлгөзү бүгү улустарга бүзүрелди чугаалап турар.

Эштер депутаттар! Эзэн каш дайыннарын, ылангыя бистин девискээрини элөөн кезин таваргы оттуг чал

болуп чаттылып эртен делегейин ийги дайыннын калдыг-дошкун дүжүлгөзүн көргөн совет кижилер күрүнөлер аразынга чепсектиг демисел деп чүл дээрини эки билдип турар. Ынчангаш термоядролуг дайын калдыг болурун олар эң тодаргай-биле билдип турары чазгаар-ла билингир.

Ынчангаш совет кижилер мыа мылап турары ышкыш, «Орустар дайынны күзөөрлөр бе» деп айтырар болза бистин харымыс билингир—дайынга ууру бис!— деп шийитирдеп чуталаар бис. Социалист өскө-лаа чурттарын улустары база шак ыныг харыны бээр. Бу планетада чазакан чурттаган турар бис, ынангаш империалистиг агрессивци күштер соок дайынны деткип, чепсекти эңдер бөдүрерин улам-на күштелдирип турар олар Совет Эвилелин шериг баазаларын куржаа-биле хуураар алган болгаш Совет Эвилелин, социалистиг чурттарже халдаашкынны талазы-биле боттарынын шериг планнары-биле мактангып турар ыныг чорукту херекке албай барып шыдавас бис.

Камгалаалдыг өзүлүг амгы үдөгү болгаш эң-не күчүлүг чепсектерин —атомнуг болгаш водородтук бомбалары база дилер аразынга ужураг баллистиктиг болгаш глобалдыг ракеталарын кириштир ракеталыг чепсекти тургузаар даш совет кижилер эки ажилдаан. Ол чепсектерин бистер тургускан бис, олар делегейде эң-не эки болуп турар болгаш биске ууру шийитирдеп баазаларын турар чедиринден хамаарылга чокка, оларын-лаа, агрессивци чепсекти күштеринге боо-чепсекти кылып берип турар чедирин-лаа хуу-рыба болдуртуп чалык деп өлүмүг согушкуну-биле бистин дайыннарымын согушкунуна харылаар талээде, ол чепсектер бисте четчир кемчээлди-биле бар.

НАТО-нун милитаристи «оргушкунуну дең депшилген» дугайын, «адаан негеп алып күштерини дең депшилген» дугайын база оон туржук «террор күштерини дең депшилген» дугайын оран кырынга тайбынны магалдап шылаар аргалыг фактор кылдыр чүчүдүрүлгө ынактар. Ынчангаш ыныг үндөшкөн тургустунган тайбынга мынаып болуп бе, ынангаш? Бир эвес бодал көр чүве болза, ам дээрде делегей, чедикшип чугаалаарга, термоядролуг чепсекти шыгырт долур тырааш, быдалаап каан казанакта чурттап турар деп болуп.

Бистин үевиште кижиг төрөлгөтенин мурнунда чүгле чалгыс: тайбын кожа-хөлбөз догунаашкын, чок-ла болза урегдекчи дайын деп айтырып турар. Ынчалза-лаа дайыннын халавы чалгыс-лаа күрүненин улузунга херек чок. Чаа дайын, бир эвес апаа өскүп үер арганы берип тур болза, миллион-миллион кижилерини национал хамаар-жылгазында, ат-хергелдег байдалында хамаарылга чокка, кырып туруп бээр. Ыныг болгаш талазы тайбын кожа-хөлбөз догунаар деп чалгыс чүл артар апалар. А ол чүл дээрде делегейин маргылаалыг айттырганын шийитирлерини чепсө даш күрүнөлер аразында дайынган быталары, ол айттырганын чугаалажышкынарын аргазы-биле шийитирлерини болуп.

Тайбынга ынакшылдыг политиканы чайгылыш чок чорутушкан. Совет чазак социалистиг чурттарынын чазактары-биле калы, чепселенишкынни бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүр чорукту ботандырып, герман тайбын керээзин чараарын болгаш анаа үндөшкөн Барын Берлинни айттырып шийитирлерини, делегей дайынны кылдыр өскүп берип болуп оониктыг дайын айымалыг одаларын чайлаарын чедип аларын одаладып турар. Азияны, Африканы болгаш Латин Американын хамаарышпас күрүнелерини быжыгарына бүгү кемчө-биле дуулажып, күчүлүг национал-хосталгалыг шийитишкынни изин-биле, акы-дунма өзүзү-биле деткип турар бис. Колониализмни чүдөк-бузар системанын дазылдан чок кылды даш күженишкыннерини харамнавас бис.

Социализм чурттарынын бүгү бодалдары, бистин бүгү хөдөлгөшкыннерини делегей дайынны болдурбазынче, чер кымынга тайбынны быжылаарычче ууланган.

Тайбын кожа-хөлбөз догунаашкын болгаш делегей айттырганын тайбын арга-биле шийитирлерини Совет Эвилелинин болгаш социалистиг өскө-лаа чурттарын уула-нышкынынга өскө уулангышкын—«соок дайынны» деткирине болгаш делегейин дүшкүрүлүг чоруп күштелдирерини империализмни агрессивци бөлүктөрүн уулангышкынны уулангышкынны турар. Чотун-на харын оларын буруузу-биле делегей байдалын чидиктендирип турар болгаш кижиг төрөлгөтенин чаа дайынны тамызын чыгач турар кризистер бо-ла тыттып келген турар.

Империалист бөлүктөр болза боттарынын чурттарынын ажыкчы чоннарынын амгыраал депшилген халдаашкынны организастарынын, экономика талазы-биле кошкак хөгжү-дөшкү күрүнелерини үтөт алыын күштелдирерини аргазы-биле бергелдерини үнерин одаладып турар. Делегейини колониалдыг империализмни буурап дүшкөшкынни соон дашып, империалистг монополияларын болзы чүл дээрде анык национал күрүнелерини экономика талазы-биле куданын хөвөөр арттырары болгаш оон туржук оон күштелдирери, ко-

лониалдыг куданында ам-лаа турбушаан турар улустарын кичини-бектерге турары болуп турар. Мынчангаш, бир тала-зында, бүгү депшилгелги кижиг төрөлгөтөне деткирткенг национал-хосталгалыг шийитишкынни өздөшкөн, өскө тала-зында, ол шийитишкынни бүгү-ле аргалар-биле базар дээр империалистг күрүнелерини одалажышкыннарын күш-телешкынни илдеп-дир.

Империализмни эң-не агрессивци болгаш авантюрист бөлүктөр чепселенишкыннерини эңдер бөдүрерин улам ылай күштелдирер арга-биле база социалистиг чурттарга болгаш Азияны, Африканы болгаш Латин Американын ха-

маарышпас анык күрүнелеринге ууру агрессивци дайынны бе-леткээри-биле берге байдалан үнерин одаладып турар.

Империалисттерини тургусканы агрессивци одаларында бүгү-ниити ракеталардыг дайыннын чалгылышкын кып-сын үндүрүкү дег оттуг чаштанчылар бар дээрин улам-на илдеп болуп кел чыдар.

Империализмни агрессивци күштерини делегейини кижиг төрөлгөтөне айымалыг уружуктардыг болуп дег дүшкүрүлүг чорутушкун кол чедирин дүшкүлүг турар. Ол дүшкүрүлүг чорутушкун эң-не чидиктенген чери Кариб далайын районунга кризис болган.

II.

Кариб далайын районунга кризистиг ачып эрткени — тайбын политиказынын улуг тинделгези

Эштер депутаттар! Кариб далайын районунда даш турган медедери кижиг төрөлгөтөне дүвүрээни-биле дышпал турган ояткырыны дүшкүрүлүг хүннерин бүгүдө уулаан. Ол хүннерде делегей термоядролуг халалтын кеини кырынга турган.

Ол кризистиг чүү болдурганга? Ол канчаар өскүп турганга? Оон калдыг уруктары алыр эргежок чутула? Тургустунуп келген байдалы тайбынга ынакшылдыг күштер-

ни эки билдип алырынга болгаш тайбынны улам ылай камгалаары база быжылаары даш демиселге боттарынын сорулгаларын тодаргайлаарына дуулаар тодаргай анализти кылдырып ол айттыргалар негеп турар.

Ынчалзажок, ол анализче кырымын мурнунда, куба революция канчаар хөгжүп келгенин база Совет Эвилелинни Куба-биле бот-бодунун аразында харылзаалары канчаар тургустунганын чугаалаар болдур мен.

Совет-куба найырал бузулбас

Улустун антиимпериалистг революциязынын тугун көдүрүш, хосталгага ынакшылдыг куба улус болушун баштирчиз Фидель Кастроуп болгаш оон соратниктерин дол-гадыр сыйып каттышкан, бодунун черин солгу-америк үн-текширлерден болгаш оларын чалчаларында 1959 чылда арыткан. Ол болза магалдашкыга төлөтүп шынап-ла ма-дыртып демисел болган. Кубага революция болза ажылыч чоннарга хамаарышкан ажылыч чоннарын революциязы болган. Кыска хуусаага шийитирдеп аграр реформаны ботан-дырган, үлөтүр бүдүрүлгелерин, фирмаларын болгаш бан-кыларын национализилаан, культура революциязын ботан-дырган. Куба Республика болза социализмни үндөшкөн салты турар демократтыг күрүнө болуп берген.

Кубага революцияны тинделгезин кубаларын боттар, куба чок боду чаалап алган. «Революцияны экспорттаары» кылдыр көргүзгөн бистин дайыннарымын одаладып турары «Оттуг орутук» дийип турар Кубадан Совет Армия хей-хөй км километр ыракка турган.

Хосталганын болгаш социализмни херез үнелер турар бүгү-ле кижилерини ол магалыг тинделге өртүп турар. Ынчаарга хамаарышпас чорукту чаалап алган Кубанын улузу бодунун империалистг кожазынын талазында экономиктиг, а оон соонда шериг башышкынынга таваржы бергенде со-циалистиг чурттар болгаш хамактын мурнунда Совет Эвилели Кубага дуулаажы бергени черде билингир.

Кубанын чаа амгыраалынын баштайгы хүнеринден эгелеш-ле Совет Эвилели биле Кубанын аразынга дең эрег, тустай догунаарын хуудуушкын болгаш экономиктиг ка-ды амгыдажылгага үндөшкөтөнгө өзүлүг-ла найыралдыг харылзаалары тургустунган. Күш-ажыл талазы-биле, аныг талазы-биле бодуштувус акы-дунмаларымыс болуп куба улус-ка бистер дуулаашпай барып шыдавас турган бис. Кубага социалистг чаалап алышкыннарын быжылаарына найы-ралдыг совет-куба харылзааларын ужу-дуулаан Куба Рес-публиканын удуруткучулары чалгыс уула эвес демисел тур-ганаар. «Империалистг агрессивци барымдаалап көөргө, Совет Эвилели чокка, социалистг дашер чокка, оларын көр-гүзүп турган дуулаашкын чокка Куба ышкыш мындыг бистин чуртка революцияны тинделгези болуура арга чок турган ийик»—деп, эш Фидель Кастро чугаалаан.

Мадырлыг Кубанын акы-дунма улузунга совет улус шын сеткил-биле дуулаан турар.

Кубага революцияны тинделгезин болгаш чаа амгыраал-дын тургузушкуну оон чедикширини Американын Каттышкан Штаттарынын империалистг бөлүктөрүн өскө-кылыны хайныктырыпкан. Куба бодунун идеялары-биле империалисттерге сүртөнгө болуп турар. Улуг эвес Ку-ба америк монополияларга ажык чок кылдыр, а бодунун чо-пунун күзөп турары ышкыш шак ынангаш чурттаан болгаш тускайлап хөгжөөн турары-биле эңдерини империалисттер күзөөн турарлар. Ынчаарга кижилерини канчаар чуртта-рынын, оларын калдыг орук-биле чорутурун дугайында айттыр—ол дээрде улус бурзулуп иштиги херээ-дир!

Улустар аразынын харылзааларын бүгүдө хуураар көр-ген нормаларын херекке албай, Каттышкан Штаттарын реакциячы күштери куба революцияны тинделгезини баш-тайгы хүнүндө эгелеш-ле Кубанын революстг чаалап ду-жур оокта болгаш анаа бодунун тергизөөшкынни катан тургузар даш бүгү-ле чүүдлерин кылып келген. Олар Куба-биле дипломаттыг харылзааларын үскөн, урегдекчи ажыл-чорудулганы чорудуп келген болгаш чорудуп турар, Куба-ны экономика талазы-биле блокадаларын тургускан. Тура-лаан кемчелерин алары-биле кыжанышкан, Каттышкан Штаттар бодунун эвилелдерини Куба-биле чүгле саты-лашпай эвес, харын-лаа бодунун акы-дунмаларына дууа көргүскөн социалистиг чурттардан Кубаже аш-чем аймаан өсөөртүрүсү сундаларын бербезин беин чедип ач эгелеш. Кижизис ол политика—бүдүн чонну аш-биле дора өлүрү даш күзө-дир.

Оларга ол-ла азвөш болган. Олар боттарынга жайдары эрге-хуудалгелерин алган, куба революцияны шериг күжү-биле базарынын орунунга турар деп шийитиреп алганар. Өске өскө-биле чугаалаарга, контрреволюцияны экспорттаар арганы олар боттарынга шийтээди алар бодан турганнар-дыр.

Кубага хамаарыштыр АКШ-тын политиказы — мырыпай хөдүн эртин кедерзан, реакцияч политика-дыр. Америкага азы өскө калы-бир чуртка Куба кыжанып турар дээр ы-зыгыт кылдыр чарлап, анаа үндөшкөн Кубага ууру халдаар онза эргени бодунга алып деп турар чорук—ол дээрде мы-рыпай араатан мангыссыг чорук-тур.

Америк реакция бодунун агрессивци үлөгүдиглерин агарты-рын одалашкыннаан, Кариб далайын районунга кризистиг Куба боду болдурган, ынаар ракеталарын болгаш «ИЛ-28» деп бомбардировщиктерин чорудуп берген Совет Эвилели ха-рын буруулу дээр аныктыг кылдыр чүчүрүп турар-дыр.

Ынчаарга ол ыныг бе ынангаш? Куба чазактын дилээ-биле бистин ынаар чепсекти чорутканымыс шына-ла харын. Ынчаарга оон кылышкан, бистер чүп удуруткуча болдурган болдурган бис—Кубага чепсек халдаарынын чепсөө кылдыр эвес, а агрессивцини болгаандырынын чепсөө кылдыр хергелеттирген турган. Куба болза халдаашкынны херек кы-рында боттуп кыжанынын адаанга турган-ла болгай. Оон эртеринге дээрбөс халдаашкыннар уула-дараа болуп тур-ду, Гавааны артиллерия-биле алып-боозал турду, урегдек-чи чоруктары ботандырымыс самолёттардан агаар де-сантларыны ооктап турду.

Эртен чылдын апрельде Кубаже контрреволюцияларын калбак шериг халдаашкынны чоруткан турду. Ол халдааш-кынны Американын Каттышкан Штаттарынын талазында бүдүн деткичө-биле белеккен болгаш ботандырган. Ол халдаашкынны болгаш дүшкөн турган чорукту АКШ-тын им-периалисттерини Кубаны боой турар даш ажырымчы чорупу соктапкан дээрин оон соондагы болушкуннар көргүскөн. Олар чаа халдаашкыга белекенип эгелешкен. Бу чылдын чазынында дык дүвүрээниинг байдал тургустунган турду: АКШ бодунун хуузада чепсекти күштерин ажылашкан, Куба Республикаже халдаашкын кымырынга белекенип тур-рар дээрин бүгү-ле чүүдөр чугаалап турган.

Революсчү Куба бодунун камгалаанын быжылаарынын бү-гү-ле кемчелерин алып ужура таварышкан. Куба улустун чаалап алышкыннарын камгалаалыга турар быжыг ар-мияны Кубанын тургузарына Совет Эвилели дуулаан. АКШ-тын талазында ууладып турар кыжанын-биле холбаш-тыр, Кубанын чааа бу чылдын чайынында немелде дуулаан-чыны көргүзгөн Совет чазактан дилеш. Эзэн каш чаа кемчелерини дугайында, оон иштинде ортумак ыракшылдыг элөөн каш он-он совет баллистиктиг ракеталарын Кубага тур-гузар дугайында-ла дугуржулга чедип алдыгын турган, ол чепсектер совет шериглерини холуга турар ужурулг тур-ган.

Ол шийитир-биле кандыг сорулгаларын салып турганга? Кубаже чорудуп турган ортумак ыракшылдыг ол хей эвес санын ракеталарын Каттышкан Штаттарга азы өскө калы-даа чуртка халдаашкыга ачылаар деп, бистер-лаа, бистин куба онуктарымыс-лаа болайын турган болбайн аан.

Бистин сорулганын чүгле Кубаны камгалаары турган. Америк империалистг бижээн чанып, каттыштырган хал-даашкын-биле Кубага кыжанын турганын бүгүдө көрүп тур-ган. Күрүнелерини бот-боттарынын аразында харылзаалары-нын бүгү-ле нормаларына болгаш КНО-нун Уставынага ууру-ланышкы ол дээрбөс политикамын мурнунга бистер кир-жиле чок хайгааракчылар болуп артын шыдавас турган бис. Бистер Кубага дуулаар деп шийитирдэн бис. Америк им-периалисттер, бир эвес олар шынап-ла халдаашкын кылып дитиге бээр болза, оларын өскүдүп үндүрерин кыжанып турары ол дайын оларын боттарынын хуула кызыгарында болурун олар медегер билдип даш, термоядролуг дайынны айымалыг улуг херек кырынга боттуу-биле болуп көрөң даш, бистер Кубанын хосталгага ынакшылдыг улузун кам-галаары-биле ынаар ракеталарын чорудуп берген бис.

Байдалдын шыгыч чидиктенгенин уламдыга бистин талавында кылган башыг ыныг-дыр. Ол башыг агрессивци-рин оварындарыптар, ынангаш Куба камгалаа чок эвес-тир, а америк империалистг чүгө-лаа аштырбас күштүг эвес-тир дээрин олар медегер билеш, боттарынын планнарын эскер-тир ужура таваржыр апалар дээринге бистер бузуп тур-ган бис. Ынчан Кубага ракеталарын хөвөөр арттырары-лаа чаагаар-ла херек чок болу бээр ийик.

Шынап-ла, бир эвес халдаашкынны кыжанын чок тур-ган болгаш Каттышкан Штаттар Кубаже

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ илеткелиниң уланчызы

Совет Эмиледи Кубаны Америк диче—АКШ-ге азы Латин Американын чурттарыче халдаашкын кызырынн быжыгдал чери кылдыр шилин алган деп, чүгө «угаан-сарымн оксундурган» кижн бадыткап болур. Бир эвес бистер АКШ-ка үлүр дайынны эгелээр деп болуп туган болзувусса Куба

оларнык шүгүмчүлели херек кырында барыын чүктүн ан
реаксылы, дайнызырак бөлүктөрүндөн үнгөн шүгүмчүлелге
каттыжын турган.

Албани удуртукчулар чогуу-на ам түгө кымдан-даа артык
ытыгып алгырыжы турарыл! Амыралдан чагыжы тавары-
ланы анга толбаштыр чүтталкысан ийик мен.

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН VI ЧЫЫЛДАЗЫНЫН ИЙГИ СЕССИЯЗЫ

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУН илеткеленин уланчызы

(Эгези 1, 2 арыннада).

Чаш болгаш анык наамымын шахталарга эрттирген мен. Горький улусчу «университеттерин» пикетизирген мен. Ол дээрже анык кижиге база-ла бир анык Камбридж болуп, Россияны адалан кижилеринин «университети» болуп турган. Мен ачам аана турган, мынчанга чаш болгаш анык наамымда ол «университетти» эрткен мен.

Шахтер суурга каргакчылар мынчап турганын утпаан мен: естерин утказын-даа билбейн, оларын чүгө алап өрөгөн бичин өлдү олар тып алган, эң-не каргакчы багай естерин алап өрөгөн, мынча дээрде: «Сонга чанынча чөдө бергеш, бо естерин утка чугаала». Ой туржук мындг өлгө мүнч дээрде: «Аалга баргаш, ол естерин база чугаала. Оң көзүңнине үн көпөк мс, оң сонда беш көпөк бөр бис».

Мынчанга мындг чаш төл балыңынын солгаларынын чаны-бисе эрил, адаан далаңдыр мынчап турган, караңыр багай естерин каттап турар, а каргакчыларга ол дээр-те театр ышак болуп турган.

Албани удуртукчулар мындг сарым чок өлдөр ышак болуп турары ол-дур. Оларын кым-бир кижиге хоралык естер чугаалаар кылдыр өрөгөн каан, а олар солгалар чанынча барган, Совет Эвилелин Коммунистг партизанынч адрегинге каргакчы хулиган, естерин алгырып туралар. Бо дээрже оларын нези болгой! Каргакчыларынч көзүңнине аазаан үн көпөктө оларга берип турар. Олар каргакчыларын улам дымгы болгаш утка изердегидг чугаалап эгелди бөрөгө, — оларга беш көпөктө немер берип база мактап турар.

Боттарын марксистер-ленинчилер деп адыттыган бо кижилер чүгү-ле күзөп турары? Олар чүгө черк кырында Аленуэриин кылдып турары ышак орадакчалык кылдып, төдөгөйлаарга чүрдөжө, уластар аразынын байдалы чидегендеринче малап турары? Солгай талаж барган, оң таладан каар алаар сен деп чугаалап турары-ла шын. Бир эвес чүгүн ботту-биле көр чүгө болза, Кубаны долаңдыр кризистин үзүндө олар чүрдөжөн шутт кутур турар кижилер ышак хөдөлгөн, Каттышкан Штаттар-биле Совет Эвилелин үскүлестерин орадакчалар. Мынчаарга делегейин бо ийи утг күрүлөөрин үскүлестерин деп чүгө мынча? Ол дээрже делегейин термодолуг дайынны өскүдөр дээни ол-дур.

Мындг дайынга олар боттары калдык болуп ирги? дээрин чүгө солун-дур. Мындг дайынга олар кижилерге күзөөсө боор деп болдой-дур мен. Олар аана олар турган боор. Мынчаарга олар чүгү күзөп турары, Совет Эвилелинин, Кубанын баш социалистг өскө-даа чурттары уластарынын ханымын тиктүрүп калчп күзөп чор деп айтырып үнүп каар-лар.

Албани удуртукчулар, бир эвес оларын меделелдерин барымдаалаар чүгө болза, Кубаны долаңдыр кризистин уут-карында черде таарымайып туралар. Чедип аалыган шиптир-ин олар отбалаашкын деп алап, харын чамдыктары империализмни мурунга Совет Эвилелин дүжүп берген деп чүгү-чүрүп туралар.

Чүдөн дүжүп берген бис? деп айтырар апаар. Социалистг Куба туруп турар, Куба марксист-ленинчил идеаларын барын бөмөрүктө чырыткычы болуп артып-таан. Оң революстг үлгеринин күжү улам өсөр. Кубаже халдаас хулаагени АКШ-тын чазда бодуну чүртүтүн өмү-нөзигин алган, термодолуг дайынны айымын чылга-тынган. Бо бистин отбалаашкыныс бс, мынча?

Американы Каттышкан Штаттарынын сөзүгө бүзүрөп болбас, керээрин үрөн чижиктер төгүдө эвөөс эвес турган-ла болгой деп чүрдөжөн тайбын таарыштыр шиптир-лээринин шүгүмчөлдөкчери чугаалап турар. Илет, төгүт мындг чижиктери билдир-ле харын. Мынчаарга чүгө оң барым-даалаар чүгө болза, боттарын ууткалыгындан өскө персеп-тивалар кижилерде ам чок деп билдир ышакыл. Мынчаар далактылары — милитаризмни орунуга күзөдө-да, күзөдө-да кире бөри, маргалаалык айтырыглары таарыштыр шиптир-лээринин карачангыс аргам кылдыр дайынны көрүп ол болуп.

Уластар аразынын маргалаалык айтырыглары чугаала-жымыкынырын аргам-биле эвес, а мындай дайын аргам-биле шиптир-лээринин турар ужурут бс? Чок, күрүлөө аразына маргалаалык айтырыглары дайыннын аргам-биле шиптир-лээринин сурталдары—ол дээрже уластарга чүгө хиличтештир-лээринин болгаш адалашкынырын таарыштыр болуп тек азыр чорук-тур. Ол чорук Маркс биле Ленинни өөдөинге калды-даа дөмөйлөп чүзөп чок. Ол дээрже делегей керээринин болгаш дугурадала-ларын ужу-дузанын күзөп көрбөзүн-биле, тайбын кожа-хөлбө дугунаашкынын күзөп көрбөзүн-биле дөмөй чүдө-дир. Уластар аразынын харылааларынын угаан-сарымдык нормалары туруп турар. Мынчанга бистер ол нормаларын үрөөс, а быжыгалар ужурут бс. Маргалаалык айтыры-ларын шугадаашкын дузаны-биле шиптир-лээр болбас.

Империализмни бүдүш-шыптары өскөрдөжөн үндө-лөшт, оңу сойгалап изериди, ажынар черек деп чамдыктар чугаалап турар. Империализмни — делегейин уластарына хоралык бо чорукту сойгалап изериди черек болбайлап, мынча-даа империализмни адрегинге чангыс-ла ажы-мыкыны, ол калдыг-даа чөптүг болза, оң күстери кош-катпас.

Империализмни бүдүш-шыптары өскөрдөжөн шын-ла болгой, мынча-даа империализм делегей кырынга чалса-кан төргөйдү турган мурунку үзүндө деп, эвес апарган. Бир эвес оңу ам «саазын» пар дээр болза, оңу мынчаар чугаалаар кижиге ол «саазын» пар атом шиптир-лээр дээрин билдир болгой. Ол пар атом шиптир-лээр акылга болуп, мынча-ган оңу мынчаар чик көрүп болбас. Империализм чурттар-биле кархалааларга кайы-кайында компромисс кылчп бол-лур, а өскө талазында, бир эвес агрессорлар дайынны өскү-дүтөр болза, оларын чылча шаар төлөдө бүт-ле чепсек-терид болуп черек.

Кубага арп байдал тургустуна бергенде чамдык кижилер чүгө ажымыкыныс-биле кызыгаараттынын турган. Алгырган меделелдерден империализм күштер коңкай бер-бөз, Кубага-даа оң чик көрүп депсе, Совет Эвилели оң өскө-р чөдөйдү турган. Революстг Кубага ууар АКШ-тын империализм чижениншикин ол чүгө сойгалап изереткен эвес. Ол бодуну бөө-чөсөп Кубаже чорудуп, Кубаны кам-галаар дээр амы-тыннын бөрөгүнө бедеп бодуну кижилерин чорудат турган. Мынчанга Кубанын кырынга айыл дигер-лип келгенде, Кубаны халдаашкындан камгалаар, кубачылар-биле кады тутуур, куба уаус-биле кады өлүгүзе туржук ду-жаалады бистин кижилерине алган турган. Боттук амы-ду-ма сөткис-сагын, амы-дуна харылаа, амы-дуна эл-сөткис каттыштырылган деп чүгө болуп.

Бо дээрже берге үдө болган-ла болгой, мынчанга Амери-канын Каттышкан Штаттарынын чазда болушкунарын чүрдөжөй берип болурун билдир турган. Бир эвес америк чепсектиг күштер дайын өртүп Кубага кымыккан болгаш ол өрткө кубалар-даа база Кубага турар совет кижилер-даа өрттөп калган болза өлүмүрү харын согуз кылмындан Совет Эвилелин калдыг-даа күш доктадып шыдаас деп чү-лөни ол билдир турган. Оң ужурунда кризистг шиптир-лээр үзүндө АКШ-тын чазанын талазында шын-биле бол-лап билдир чорук изереттинген.

Бот-боттарымыска таарымчалык шиптир-ин санада-шы-паш, бүгү байдаларын бүгү талаарын барымдаалап көр-гөн бс. Мынчанга дайынны бодурабайн барган.

Ам бистин шүгүмчүлөп тураларыга мынча деп чугаалап турар бс: сдерини меделелдеринин — бистин чазаныс-ка, бистин партиямыска, бистин улауууска макта-дыр, коммунистг болгаш ажыктын партизанын 1957 чылда Декларациянын база 81 партизанын 1960 чылда Меде-ленин туржук барымдаалап, азы-бүрү социал тургуз-тарын күрүлөөрине идеаларын камгалап турар марксист-ленинчи бүгү партизандар макта-дыр.

Дыка оларымчалык болуп болгаш чамдыктары орток-сальдык политикаын боттарынын, өскөдөр адалдаалык по-литикаын чорудуп турар, база бир чамдыктары империализм-че толган, өң-биле элешпейн турар, а өскөдөр либера-лизмни изериди турар дээр хепирин харысалга чок буру-далдыктыктыңарже шурааас черек. Бо айтырыглары шын би-лип ол болуп, бир эвес төдөдир ужурут апарган шаг-уебс.

болган черин болгаш байдалдарын барымдаалап көр болза ам чүгө чычарда ол болгаш өскө-даа акцияларын шын-биле үндөп көрүп болуп.

Чижээлээрге, Индия Гоаны, Дуину болгаш Даманни хос-таарын чедип алган. Олар болза индий черге колониализмни артыңчылары болуп турду. Ол хамаан чок англи колони-заттарларын Индиядан үндүр сымырыпкан турда бөзүн аана Португалия бодуну колониаларын камгалап тутушкан, ко-лониализмни өскүрүкчү чыдын непертедип турган. Индия, оң чазда шыдамыккай чоруну көргүзүп, элөөн каш чылдар-нын дугузунда өң-биле элешпейн туруп-туруп, а оң сонда колониаларын сепирин алган, үндүр шыдамыккан. Олар шын кылган-дыр бс? Шын болбойн канчаар!

Маңа холбаштыр чугаалаарга, бо айтырыгы Айыл чок чорук Чөүлөөнчө чугаалайып көрүп турда, Каттышкан Штаттар болгаш Великобритания черек кырында Индияны агрессор кылдыр санап көрүп орадакчалык, делегейин хей-нигишенин болгаш Индияга ууар улагыдырын орадакчалык турганар. Чүгө Совет Эвилели оңу кылдыр аргам бөрбөз болбаскы.

База бир чижек. Калган Индонезия хостуг чорукту чедип аптарга, голланд колониалардыр Барымы Ирианы салбасын орадакчалык. Мынча-даа индонези улаус болгаш оң чазда Барымы Ириандан үнүп чорудууче колониаларын ала-далкан. Бистер Индонезияга, оң демисалыне шыдаар ду-ламчыны көргүзүп турган бс, мынчанга Барымы Ирианын хостазында, оңу хостуг Индонезия-биле каттыштырганынга байыр чедирип турар бс.

Кыдаттын эриктер кырында, Чүжүлүн кемин аксылан ырак эвөөс, Макао бар. Ол бичин девиаскэр, оңу карталы оларын көрүп бөзүн берге. Португалчалар оңу XVI чөс чылдарын ортан үзүндө эриктө алган, а 1887 чылда Кыдат-тан шут-ла башкаландырган, бодуну колониалык кылдып алган. Мында Гонконг деп англи колония кыска бар, ол Индия кемини унда, Гуанчжоу (Кантон) дээр кыска мындг чүгө-ла хохорын мырнын чүрүлөөн чанында турган. Колони-ализмни Гога непертедип турган чыдыдан бичи-даа дээр эвес чыт ол черлерден чытталып кээп турар.

Мынча-даа колониализмни толгачылары дегдинчөөн хөзөв турду дээр Кыдат Улаус Республикасы кым канчап буртудайр боор. Чөтүрү үзүл келбес деп санап турар калды-бир хөдөлгөнчире Кыдатты малаалар шын эвес болуп ийик. Бир эвес Кыдат Улаус Республикасы чазда Ма-каону болгаш Гонконгту тообайн турар чүгө болганда, мы-чаар көрүрүндө тоодай чыдагылаары мынча бар ышак. Оң ужурунда ол чорук амык болгаш португал колониаларга дүжүп берилишкын ышак-тыр, ол дээрже элештир-лээр-дир деп оңу көчүрүп таарымча чок болуп ийик.

Ол дээрже марксист-ленинчилер хажыдышкын болуп ча-даас мынча? Черде мындг эвес. Ол болза Кыдат Улаус Рес-публиканын чазда черк кырында байдалы, боттук аргалар-ын барымдаалап көрүп турар дээр ол-дур. Ол чорук ко-лониализм кылдытарын үндөйлөдөр шала-ла шыгыны эвес көрүп турарын эвес. Индияга болза, Салзанын олар-нын артык шыдамын-биле көрүп турарынды мындг болбай-ныр турар. Чок, бистин кызат өнүктөрүшкүн колониализм-ин көр хон чотг революстг кижиле бүтүрүп шыткан мындг. Мынча-даа олар боттарынын байдалдарын, боттарынын ан-чаар билерин барымдаалап көргөш, шыдамын турары ол ыш-кап-тыр.

Мынчанга ол дош оларын буртудалып, олар марксизм-ленинизмден отбалап деп балыктар ужурут бс бс? Чок. Мынчаар болза меделег чорук болуп ийик.

Элөөн каш байдалдарын урунудан чамдыкта чазайт чыт-тыг роза-чечектерин аразына эвес, а ыт калдынын бузале-динге, а бир чамдыкта харын-даа колониаларынч албан-наар бажымындан бешир ырак эвөөсө чурттар ужурга таар-жыр апаар.

Мынча-даа кызат өнүктөрүн мындг байдалы шыда-жыр аргажок чок деп хулап көргөш, колониаларга долү үн-биле: «Үнүп чорунар!» деп чугаалаар шагы келдир. Бистер мындг бажыма байыр чедир бс. Мынчаарга оңу ка-жым кылмын кызат өнүктөр боттары шиптир-лээринин. Бистер оларын алаштырбайн турар бс. Мынча дээринин ар-гумна бистер: «Ол черекти сдерин чурттууларын өскө-ажыктарына, бүгү социалистг лагеринин арге-ажыктарына таарыштыр шиптир-лээр» деп чугаалап турар бс.

А Кубаны долаңдыр болушкунарын үзүндө болза-чо-гууру-биле оларымчалык болбойн, а «эмин эркен револю-стг» чүлүчүлөрүнын сүмөин дыппап, тооган болууусу-ча, чүг болган турар-дыр? Делегейин чаз дайыннын, термодолуг дайыннын үзүндө кире берген турар ийик бс. Бистин калбак-делем чүртүвүс шыдамын туруп калып, мынча-даа оң-он миллион кижилер кырыл ийик! А Куба термодолуг дайыннын үзүндө алаа-ла чок болуп бөрү ийик. Чүрдөжө даара туттурган өскө-даа сирый чуртаткычылг болгаш калбак эвес девиаскэрлөп чурттар база хөлбөзүн-биле улаушканын ийик. Дирит артык кижилер болган келдир үе-ниң салгакчылары-даа атомун радиациянын салдарындан хөмчөттинисе калгач-тургөдөй көрөдөр ийик.

Кижиге төрөгөдөини хөмчөттинисе ышгыг оруун Маркс болгаш Ленин баш бурунгаар айткан бс мынча? Чок. Боттук байдалы мынчаар билдир болгаш боттарын бистин улау башкалыгына шамап бижирин орадакчалык турар кижилер оларын тураскалы харын бузгандып туралар ол-дур. Калган хаанын Россияга революция эгелди бер-генде бистин кыгырыгымыс мындг турган: «Казаннарга тайбын, өргөзгөчө дайын!» Ол болза империализмг дайынны тамааты дайынче шиптир-лээр далайла партизанын шүгүм-ча таарымчалык кылдыр дүжүп турган, ол агым демиса-лычте, помешиктерге болгаш капиталисттерге ууар демиса-лычте кыгырып болуп турган. А калган революция тилеп үнөдө-дө Совет арге-чаргынын В. И. Ленин бижөн баштайгы декре-ти тайбын дугайында декрет болган. Ол үдө немецтер Рос-сиянын девиаскэринин алаң хей кезин эжелеп алган тур-ган-даа болза В. И. Ленин болгаш бистин бүгү чүртүвүс да-йынны өскөткөш, немецтер-биле тайбын керээзин чарачы-че чүтүп турган.

Бодун мынча бала-ла марксист деп алап турган Троцкий-ге баштапкан төлөөринин көрөөгө ат салыры-биле Бресте чоруткан. Мынча-даа ол партияга удураалып, немецтер-биле тайбын чугаалажыкынын өңүч-чөтгөйдү үкөш, Бресте чорой барган. Мынча барга Владимир Ильич болза Чичерини чорудар ужурга таарымчалык болгаш тайбын керээзинге ат салдыган. В. И. Ленинни баш бурунгаар көргө-нөш шипынын болгаш гениалдыгын төгү байгалаан. Меде-революстларга ууар демисаге В. И. Ленинни айткан бол-ган камгалаан оруу карачангыс меделелдиг болгаш шын деп чүвени ол көргүчү.

Брест тайбын немец милитаризм-биле түр үең чөпсө-режишкенин турган болбайлап.

Аламында көзү чү болганмы? Кым кымга дүжүп бергенли? Ам марксист-ленинчи түк чүгө Совет Эвилелинин бүгү де-виаскэрини кырында кижиктир турар эвес, харын-даа оң кызыгалары ажа базып, өскө күрүлөөдө, оң иштиде Гер-ман Демократг Республикасы девиаскэрине догунап тур-рукан. А бистин чүртүвүсө шүгүм кирип турган ол гер-ман милитаристер чер иштиде чыдар. Ол-дур, кым шыннык болганын ам тохарадып көрүрөм. Мындг нарын айтыр-чы шиптир-лээринин ленинчи аргам тилеңиз-дур.

Херек болза Брест тайбынчыл болгаш Кариб далай де-виаскэрине чүрдөжөн таарыштырганын аразында кан-ды-бир байдалдык декейде эвес болбайлап. Шаг бурун-де тоодай байдалды болгаш тоодай үең өөрөйи көрү-нүп эрежок чүгүлөзүмүн дугайында чугаа чоруп турар-дыр. Боттук байдалы шын өөрөйи көрбөс догматиктер кө-рүдө хөдөлгө, чүгө дээрже ол эң улау частыргаларын үнө-дүр болуп турар. Абстракциялыг истина чок, — истина ка-жан-да тоодай болуп деп чүгүлд марксист-ленинчилер билдир турар ужурут.

Чамдык догматиктер троцкийки турмуше чугаап баткан болгаш Совет Эвилелин база социалистг өскө-даа чурттары делегей дайынны өскүдөрүнө малап турар. Бодуну үзүндө Троцкийнин чорудуп турганы ышак шала-ла ышгы өңүч-чөтгөйдү политикаын алабап сыгаарын олар күзөп ийик. Албанынын удурутчулары болгаш оларын малай илп тур-лар кижилер күрүлөө аразында дайын кылбайн турган социализмни тилээр аргамына идегейи өскүлөкчүлүк ыш-

каш, а олар чүгө дайынны таарыт, миллион-миллион ки-жилерин ууткан турган, коммунизмге чедип болуп деп са-нааш, мындг аргам чере кажан-даа билбей турганы база магат чок. Мындг согуз бодал өскө чурттарын уластарын коммунистг партияларынч сөвчө хандыкшыдып шыдаас-ла болгой. Ол хамаан чок ол чорук коммунистг шимчөшкөндө миллион-миллион кижилерин аткар чаладыттып болуп.

Компромисс шиптир чедип алынганын болгаш Кариб

Совет даштыкы политиканын мораль-политиктиг тилелгеи

Кубаны долаңдыр кризистин делегейге термодолуг та-лайыч төрөдөп өскүртүп социализмни арге-ажыкны да-ла-рышпас турган дээринин дугайы чугаалагыткан болгой. Социализм-биле тайбын чарыкка капитализмни төгү та-лазы-биле чайлаар аргажок аштырылган перспективанын көрүп-сүрттөш: ол хөжүм атомуну бөмбөлөрүн час-тыкшыкыны болуп-даа болза бир эвес адр чүгө болза хөжүмү адр-адр деп мынчаар болуп турар агрессия импери-ализмг күштерге ышгыг дайын черек.

Моон ап көргө, бир талазында, дайынны үндүрүшчө им-периализмни агрессия авантюристг күштери, социализм-биле тайбын чарыкка капитализм шыдажыр дээринче иде-гейи өскүлөкчүлүк каалча азыр дээр ышгыг кижилер бүгү ар-га-биле чүтүп турар-дыр. А өскө талазында боттарын маркс-ист-ленинчилер деп алап тургаш-ла черк кырында дог-матиктер болуп, капитализм-биле тайбын бөзүн кожа-хөлбө догунаашкынынын үзүндө социализмни, коммунизмни тилеп болуп аргамна бүтүрөс кижилер болушкуну ол-да улагыныкыне малааларын орадакчалык турар. Мынчанга оларын кайызы-даа төгүтүп дайын өскүдөрүнө ышкырап, коммунизмни азы капитализмни-даа тилээренин дугайы-нда айтырыгы дайын аргам-биле, миллион-миллион кижилерин ууткаарынын аргам-биле шиптир-лээрин күзөп ту-ралар.

Кижилер боттарынын боталдарына шутт удураалышкык улагыныкыны барымдаалап турар ышак сагымдыр, а черк кырында бот-боттары-биле каттыктып турар, бо амыл-ралчы чугула айтырыгы оларын үзүл болгаш хөдөлгөш-кыни чангыс ай болуп турар-дыр.

Бистерге, коммунизм тургузуп турар кижилерге, ол ыш-каш социализм тургузуп турар бистин акы-дунамаларымыска-да хөжүмүт болгаш хөжүм чокка-да өлүрүтүп херөс чер-е чок. Бистер коммунизмни херөөн бүрүп тилелгеинге чедир ужурут бс.

Алаа алаал чедерин бистер чүгө дилээр бс, дываажан ораны деп чугаалап турар чере далашкан херөөс чүгө боор? Оң дедир чедип келеш, мында Чер кырындазында дээр-дир деп айткан кижиге амыздында чок-ла болгой. Термодолуг дайынны бодурабайн барган тайбын үдө бис-тин чурттуу улам мын хөжүдүр айтырыглары чугаалажык көр дээр бо алаа чыныгаларга эштер депутаттар, силер харадап турар эвес силер мынча? Чок, бистер шүгүмүс апаа өөрүп турар бс.

Каш хонук мурунда ТК-нын Президиумунуң кечигүнерин болгаш ТК-нын секретарлары Москвада чаз аргы фабри-камын, Чаз Черемушалаарга чораш, Апаа херөжөн ажы-далчалар-биле чугаалажык бс. Оларын бөрөөзиден мен мындг айтырыгны салым:

- Кайы кире чурттап тур силер?
- Оң харылаамы:
- Эки чурттап түр мен, эш Хрушев.
- Каарларлар бар бс?
- Бар ийин.
- Байда!
- Мында, ырак эвөөс — деп чугаалай-дыр. — Фабрика чанынча чуртталга бажынынын түдүп доосканда меде-а-квартирант берген чүгө?
- Өг-бүлөп бар бс?
- Бар ийин. Уругуларым, бир бөзөң — школа-интер-натта, а бирөөн мези-биле кады чурттап, база-ла школа-а өөрөйи турар.

Херөжөн ажылаачы ажылдап ап турар ажыл төлөвир кайы кире болуп турарын, калгаш байдалыг чурттап база ажылдап турарын чугаалап берген.

— Мынчаарга чурттап болуп ышакыл, але? — деп айтыр-дым.

— Болуп, эш Хрушев. Бистин шүгүмүска чангыс-ла ку-зел, эң улау күзөп — дайын-ла болбайн.

Бо херөжөн кижиге күш-ажылы кижилеринин бодалык илеретилең. Ша-ла мындг бодалы Совет Эвилелин, Кы-дат Улаус Республикасы, Индияны, Албанияны, АКШ-тын, Англияны, Францияны болгаш делегейин өскө-даа бүгү чурттарынын уластары илеретилең турар.

Биске дайын черек чок! Социализм дээр меделелдиг тү-гүн чөдүрүп үлгүлөп болгаш коммунизмни тургузуп дээр демиаскэр алар бодуну үзүндө олашкан совет улус тай-бынын күзөп турар. Бодуштуу шынмыска болгаш күжү-вүсө бузгүрөп бс.

45 чылдарын дугузунда аажок улут орукту эрткен бс, а ам бистин бажымыс улам калбак апарган — шаваза беш чылдарын дугузунда эртип турган чүдөрүшкени ам ай дугузунда эртип турар бс. Бисте үндөп дээр чүгө бар бс? Бар болбойн канчаар. Бисте перспектива бар, аламында барган бистин илеяларымыс тилээрине бүзүр бар. Ол тилелелдерин дайыннын орундалгын эвес, а тайбын ту-гузгудалып, капитализм-биле чарыктын оуттарындыл дилеп турар бс. Бис чүгө делегейин термодолуг дайынны эвес, харын база агрессияга таарымчалык уластарын чоруд-дар ужурга таарымчалык чөптүг хосталга дайыннын болгаш камгалап дайынды ангыда күртүлөө аразында бүгү дайыннын хулап көрбөй турар бс.

Бир эвес биске кайымы-даа бол дайынны дөпөп келдир болза, бодуштуу болгаш бодуштуу өнөлгөндөрүнчиге кам-галаар, бисте бар турар бүгү чепсектери ажылдаар апаар бс. Мындг болза-даа дайын үскүлөжүшкенин чалыма төлөдө, дайынны илтигилең амыралында шутт чай-лаарга төлөдө болуура-ла бүгү чүвени кылмо бс. Делегей-де ийи сестемалар — капиталистг система болгаш соци-алистг система бар турар үең мындг сорулганы чедип ап болуп бс? Ам делегейде күстери демиатүрү тайбынын болгаш социализмни күстери империализмни агрессия күстери кычкытырбайн барып болуп, уластарын күзөп-соруун барымдаалап көрүчө империализмни алабап шы-даар кире болуп турар.

Ам империализм күчтөн эвес апарган, Кубаны долаң-дыр болушкунарын чорудалык оңу база балыккан. Им-периализмг социалистг чурттарын күчтөн барымдаалап көр ужурга таарымчалык.

Тайбын камгалаарынын, социализмни улау чалап адышкынынын камгалаарынч арге-ажыктарын барымда-лааш, марксист-ленинчи өөдөинин принциптерин бажы-биле барымдаалап турган, политика талазы-биле улаууу-далыг компромисстери кылырга бедеп болгаш мынча-даа бс. Политикага компромисстерин бодуну болуу болгаш эрежок чугулазын чангыс эвес улаа демдеген келген В. И.

III.

Шиптирлетинмээн айтырыглары тайбын таарыштыларынын оруктарын чүткүлдүг дилеп тывар

Эштер депутаттар! Делегейин бүгү чазактары болгаш уластары, күрөө болгаш политика талазы-биле харыса-галды бүгү ажылдакчылар Кариб далайын

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИНГ VI ЧЫЫЛДАЗЫНЫН ИЙГИ СЕССИЯЗЫ

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУН илеткелинин уланчызы

(Эгез 1, 2, 3 арыннарда).

дээрге ол айтыргаларын шитирлеткимиз чорун делегей байдалын кедергей чидегендир турар.

Ындыг сорулгаларын сангыта чепселенишкенин бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүренин айтыры хамааржыр. Ол дугайында Совет чазактын инициативизм Каттышкан Нацпарламенттиң бир үн-биле дөткөн. Чепселенишкенин бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүр дугайында Декларацияны чарлаан үдөн бээр үш чыгым чыдар эрте берген. Комитеттер, комиссиялар, белекел комитеттери барык соксаал чок хуралдап келген, а ам ында база-ла хуралдап-шаан.

Ол дээрге, делегейин шынгы контролю-биле чепселенишкенин улуг хемчээлини-биле дүжүренин планын саваллаан Совет Эвилели ол чугаалажышкынарга киришпешан, болуун чугаалажышкынарга уткуутуу бажым-назын кылбаан, болалдарын чокшосулаштырычыне чүткү-воон дээн ол бе, ыччан? Ак-сеткилдиг политик буртуз эл ымыг эвес деп чугаалаар.

Чепселенишкенин дүжүренин программанын боттандырып чорууларын хуусааларынын дугайында, адролуг чепсекти чедирерин чепсек-херекселерин ууткаарынын дугайында, апаа чепсекти күштерин сангынын дугайында болгаш эске-даа хай чүдүлдерин дугайында чугаа чоруп турганды барыны талакы күрүнелерини туружун барымдаа-лап келген болгаш чокшосулажырычыне чүткүп келген бис. Чепселенишкенин бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүренин талааларын бирээс болза, адролуг чепсекти шенделерин хорутуулар болуп турары билдирер болгай. Мааза-даа дугуржуп алышкынын талаалыга эржекч чугаа ба-зыламын кылган бис. ыччалдажык, дипломаттарын чугаалап турары ышкан, бир эвес бир тала шимчен турда, эске тала чыгыс чеге туруп бээр болза, дугуржула болдунмас.

Ам адролуг шенделерин хорутуу дугайында савал-овалдар солчушкуну чоруп турда, айтыргаларын шитир-лээрини оруктары илереп келген. Бир эвес АНШ биле Анг-лия чаагай бодалын илередиш келер болза, ымыг дуту-жулгага ат салдынарынга идеген болур.

Даштыкы политика талазы-биле бистин бүгү ажил-чорудугавыс чепселенишкенин бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүр дугайында нерзин чедип алырычыне уланган дээрин база дагын шитирлериг меделеп тур бис. Бүгү-ле адролуг шенделерин кезээ-менгеде соксадыр дугайында дугуржул-гаже орукта савалг моомдандары дүжүренин барыны талакы күрүнелерин кыйгырып тур бис. Делегейин шынгы

Делегейин бүгү-ле районнарында дүшкүүрлүг чорукту болгаш чөрүлдээрини ууткаарын чедип алыр

Совет чазактын даштыкы политиктиң ажил-чорудугавыс кыл улаанышкынынын бирээс болза боттарынын хосталганы дээн, национал хамаарышпас чорун быжы-лаары дээн ымыгты демисиле чоруп тур уластарга бүгү кемчигин дөткөмчезин күрүзери болуп келген болгаш болуп апар.

Совет Эвилелин, социализмниң бүгү дээриниң дөткөм-чезинге даянган, национал-хосталгалыг шимчээшкенин бүгү делегейге төгүдүг чедирериниң чедип ап турар.

Чаа Азия кадурлуп ораш шаандакы колониализм империа-ларын оолдуу бузууларын ында буступ чаптал турар. Африкада национал-хосталгалыг шимчээшкенин тиледе-лел бажыны үргүчүлүп турар. Чокта чаа эркен үеде-ле даштыкы монополияларын хуваада чок тергиделин чө-ри болуп турган Латин Америка болуун төгүдүзүн чаа үе-чазалыкка—бузулуп национал хамаарышпас чорук дээн демисиле үе-чазалык кирген.

Колония чурттага болгаш уластарга хамаарышпас чо-рукту тымыр дугайында Совет Эвилелин инициативанын егээр Каттышкан Нацпарламенттиң Организациянынын хүлээп алган Декларациязы Азияны, Африканы, Латин Америка-нын уластарынын национал-хосталгалыг шимчээшкенин чаа күштерин оттурган.

Ыччалда-лаа колониалторлар боо-чепселен салбаанар. Олар болза бот эргелик күрүнелерини шитки херектеринге хол-гаарлашкынын аргазы-биле оларын хамаарышпас чорун болгаш бот эргелерин күш-биле коошпады басыраларын база уластарын революстуг хосталгалыг шимчээшкенин оруунга моомдандарын тургузарын орадалгыч турары хо-вар эвес. Уластарын хосталгалыг демисиле боттарынын холгаарлашкыны-биле империализм-колониалторлар делегейин дыка хай бузунарынга дүшкүүрлүг чорукту. Чөрүлдээриниң болгаш шират талазы-биле меселдежишкени-нерин одагаларын тургусканнар.

Менде чү болуп турарын көрүндөн. Мемен улус дар-лашкыны, мөлчүдүшкүчү, эрге-медел чок чорукка чүс-чүс чылдарында шыдажып келген. ыччангаш ам кээп, чуртта революция өскөн. Бүгүг ховулан дамыс суг дег шыкты тып алган, чер адаандал өзүп үнүскөн чыдар үнүш ышкан, чон дээрге ортакчы чүс чылдык бартазынын орун тавар-ты чаа амыралчыне орукт боттарынга тып ап турар-дыр. ыччангаш империализмниң болгаш реакцияны каттышкан күштери Меменге доразан-ла шуражып туруп берген. Мемен революцияга уур, депиледе уур кым боо-чепсек кадурп уадурунга? Сауд Аравия биле Иордания.

Сауд Аравияны болгаш Иорданияны боттары беин хыл кырында ымыртып турар деп чугаалап болуп чатыркыч-лары оларны өскө эээн күчүлүг күрүнелер бир эвес чы-галаан чүе болза, Мемен республикаже шериглерин чору-дуп дитикпес турган болдур ийи. ыччаарга саудтарга болгаш иорданияга кым дуалап турары, оларга кым, чүе боо-чепсек берип турары? Боттарын «хостуг чурттар» кылдыр алатынын турар чогун-на харын Англия биле АНШ арабтар арабтарже бооларын дээн саудтарын болгаш иорданиянын холунга чепсекти туттуп берип турар.

Сөөлү үеде чедир албан бэу-биле, а ам херек кырында кул бэу-дү болуп турар Сауд Аравияга «хостуг дегенге» ди-жир чүвенин дуалап турары ол шыкажыл. ыччангаш ол чуртка боо-чепсекти «Менге хосталганы» чедирин дээн берип турары ол шыкажыл. Сауд Аравия Меменге калдыг «хосталганы» чедирин, база боо талазы-биле апаа дуа чедирип турар чү ымыг «хостуг чурттар» ол деп чүвени бижи алыр бедеи.

Мемен Араб Республикага уур империализм чиме-нишкенин Совет чазак буруу шаап турар болгаш Мемен улустун чөштүг национал күлө-чүткүлдерин болуун ханы хундулап болгаш дөткөп турарынын дугайын меделеп тур-рар.

Чүге Меменде эвес, харын чер бөмбүрээниң эске-даа черлеринде национал-хосталгалыг шимчээшкенин бой тударын империализм орадалжып турар. Конгода, Анголада, Морушу Вьетнама, Морушу Кореде болушкунуларын дугай-ым салгындарга-ла четир, а ам Барнеда Брунея протек-ториянда тура халыкшык кыштыгы үнөн болгаш англи колониалтор олор базарыга талажып турар.

Күрүнелер аразында маргылаалыг, чөрүлдээлг айтыр-галарын күзөл болгаш чаагай тура-сорук турда, кээзде тайбын болгаш чөштүг шитирлерин болуп кылдыр санап турар бис. Ласка кризисте таарыштыр шитирлериниң үезинде бүгү күрүнелерин чаагай тура-сорукка канчаар илереткини ышкан, чөрүлдээрин тайбын таарыштыр шитирлериниң уугаан кула чүге чангыс таладан эвес, харын совуу-галдыг бүгү күрүнелерин илереткенин турар херек.

Эштер депутаттар! Делегейин амгы байдалын чугаала-жып көрүп тура, индий-кыдат кызыгаарла болуп турар хо-мудангыч болушкунуларын ооп эртп болбас. Инда тывы-дан кызыгаар маргылаалык недела-даа, ай-даа мурунда эвес, а 1959 чылда-ла тымыгалы билдирер болгай. Ол маргылаа сөөлү үеде чидеген болгаш дайын үскүе-жышкыныне шидий берген, ооп болуп турган үезинде кайы-даа таладан муң хире кижилер өлгөн.

Индий-кыдат кызыгаар маргылаалык хамаарыштыр Совет Эвилелин туружу СЭТА-нын билдирер меделегин-ге 1959 чылда-ла таймырлаптыган. Кыдат Улус Рес-публиканын чазак болгаш Индияны чазак делегей байда-

контролю-биле чепселенишкенин бүгү-ниити болгаш бүгүн дүжүр дугайында керээге ат салырычыне оларын кыйгырып тур бис.

Герман тайбын керээзин чарарынын болгаш апаа үнде-лээш Барын Берлинде байдалы чогумчулуп таарышты-рынын сонгаарлажышкыны чогу амгы байдалдаа улам то-даргай апарган. Кариб далайга кризис кыштыгы үнүп ке-лгелге, герман айтыргычын шитирлеткимиз чорун киж-и төрелгенге улам-на коргучуг шыгалдарын таварыш-тырып чадавас деп миллион-миллион европейжыларын дү-вүрээни-биле болуп турганы апаа эвес-ле болгай. Герман айтыргычын шитирлериниң ырадын болбас оон башка делегейин бир кризисинден эске, улам-на айымылгы кризисин-ге конучу беле кирип болур деп чүвени кижилер улам то-ла көргөндөр.

Бо-даа талазы-биле, чепселенишкенин бүгү-ниити бол-гаш бүгүн дүжүренин айтырынга ышкан. Совет Эвиле-ли чугаалажышкынар талазы-биле болуун чугаалажы-шкынарынын туружун барымдаалап көөрү орадалжып турар. Европага делегейин ийги дайымын уруктарынын уут-каар талазы-биле эгелен ажылды эгинине чедиреринге чогун чөре чүе шалтыктап турары?

Кол кургулайында Барын Берлинге шериглериниң тура-рынын дугайында айтыр, ылавылаарга, калдыг шынарга, калдыг тук-биле ол шериглер апаа турары база олар кайы үеде чедир апаа артгары дээриниң дугайында айтыр маргылаалыг артып турар. Барын Берлинде турар пе-риглер НАТО-нуң чурттарын төлөөлөзүн, НАТО-нуң Бар-ын Берлинде тугу Каттышкан Нацпарламенттиң чазак-кынын тургу-биле салуттуган турарын болгаш КНО Барын Берлинге делегейин чогуту хулааларын болгаш функ-цияларын бодунга алган турарын Совет чазак саваллап тур-рар.

Чугаалажышкынар талазы-биле бистин өөрүсү чаагай угаан-бодалын илередиш, Совет Эвилелин ол савалын ки-чөөлөгил көөр боор деп иделег салыр апаар.

Бир эвес Барын чүте чамдык бир кижилер Совет Эви-ли герман тайбын керээзин чарар болгаш апаа үнде-лээш Барын Берлинде байдалы чогумчулуп таарышты-рар дээр шитирлеткимиз чорунда ойталаар боор деп иделег салыр болза, калдыг кижилер алдап турары ол деп чүвени оваллап демелген каары харын күжөнгил ийик. Барын талакы кү-рүнелер-биле чугаалажышкынар дээн туракш турар бис, ыччалда-даа чөже мансар боор. ыччангаш барын талакы күрүнелер ийик керээге ат салырынга чөпшөөршөс-даа болза, апаа ат салдыган турар.

лынын чымчашкынын күзөс кижилер оларын кызыгаар талазы-биле чөрүлдээринге холун ийде бээрин болдурбас боор, ыччангаш ийи чазактар тыптып келген эинден бот-тарынын эрге-ажыктарын барымдаалап Кыдаттын болгаш Индияны уластарынын чачыл болган найыралдыг бэу-биле чогумчулуп боор деп иделегил ол меделегиле илерей-лээн турган.

Тыптып келген чөрүлдээге холбаштыр улуг хараадаш-кынын Совет Эвилели илерейлээн. Унуп келген маргылаа-нын тайбын шитирлериниң орукту ийи чурттарын чазак-тары дүргөн тып алыр деп ак-сеткил-биле идеген турган бис. Тыптып келген кызыгаар маргылаалыг эң эгелден-де өжүр дээн бугу аргаларын дөткөп ийи талаар чогуту те-ниде амылаванынга бис ам чаа хараадап турар бис.

Бистин акы-дунмавыс Кыдат Улус Республиканын болгаш бистин-биле найыралдыг Индия республиканын оодарынын ханы тиктуген чорукту онза хомудал-биле көрүп турар бис. Социалист чурт болгаш хамаарышпас хөгжүлденин орун-да кирген база бөлүлгөжишкенин каттышпазынын поли-тиказын чорудуп турар чуртун аразында кызыгаар мар-гылаалыг шынгы дайын үскүежишкенин чедирген ымыг байдал эң баштай-ла тыптып келген бе.

Тиледегил революциянын сөөлүде экономиктиң тайбын хөгжүлденин фронтунга улуг беликтери чедип алган бол-ган салым-чолун болуун холунга алган улус кайы хире аргалгыч дээрин чурт делегейге көргүскөн улусчу Кыдат-тын чедирериниң совет улус өөрүп турган болгаш өөрү-дүр-даа турар. Улусчу Кыдат болуун даштыкы политика-мынга тайбынын, деп эргени болгаш уластар аразынын найыралдыг калы амылажылаанын принциптерин кам-галап турар. Каттышкан Нацпарламенттиң чазак-кынын Кыдат Улус Республиканын дүрүм егээр эргени ам катап тургузар херек, Кыдат Улус Республикага ооп шагдан бээр чөри—Тайван ортулукту эгилеп бөрүниң айу келген.

Индия калдыгы дээр болза хамаарышпас чорукту чаалап алганынын соонда оон экономиктиң хөгжүлденин темпле-ри Кыдаттың оожум болган. ыччалдажык Кыдаттын социалист тургузуудан ымылал турар нигилад тургузу-дуг Индия-даа англи колониалторларын чүс-чүс чылдарыг тергиделин чар-берге уружун чыл келген тууду-на ажи-п эрттишкан, экономиканын болгаш культураны хөгжүлдө-лөүс улам бугурелдиг бурунгар шимчеп турар. Индияны бөлүлгөжишкенин каттышпазынын политиканы, нейтрал-ици политиканы делегейге улуг мораль-политиктиң деңизин чаалап алган.

Улусчу Кыдат болгаш Индия 1954 чылда тайбын догун-нашкынын азы оларын «панах шила» деп алап турары ышкан суралыг «беш принциптерин» ажылдап кылып ба-за чарлаш, акы-дуна найыралдын эки үлгерин эске чур-тарга көргүскөн. ымыг политика дыка хай чылдар дүргү-зүндэ эки үре-түнедерин берип турган.

Дыка хай чүс чылдарын дүргүзүндэ Кыдаттын болгаш Индиянын кызыгаарларын дүргар шериг меселдежишкени-нери болбаан. Ол районнуң девискээр болу-даа кижини амыралдык улагу үнелг чүл болбай турар кирелг. Кы-дат болгаш Индия—ажак хай сырй чонуг чурттар болуп турары билдирер болза-даа, ол районда чон эвээш болуп ту-рар. Адым оо дег чер буруу кижилер-биле доган турар ужурап болу дег. ымыг болза-даа ол дээн маргылаа бо-лу берген девискээр херек кырында киж чок чер болган.

ыччангаш Кыдат Улус Республика-биле Индия аразында хан төгүшкүлүг кызыгаар меселдежишкенин болу берген, апаа кыдат улустун болгаш индий улустун талаалын улуг когаралдап болдунган. Ол чорук биске аажок хомудангыч болган.

Ланчынын таварылга болуп адыштары-биле дайын эгелеп болуш. Таварылга болган чангыс адышкына—ийи харын адышкыны, ол ийи харын адышкына—харын үш адышкыны. Дайыннар чамдыкта ыччаар эгелээр. ыччаарда кажар дүрүлүлгү күрүе удуртуктарына бэин дайын-ны ууткаары ымыг-ла беле эвес.

Кызыгаар маргылааларынын талазы-биле айтырты ла-нын айтышкынынын барымдаалап турар бис. Бот-боттары-нын күзөлдери турда боо чепсекти ажыглапай шитирле-леп болбас хире кызыгаар характерлиг ымыг маргылаалар чок дээрин Совет Эвилелин 45 чылдарыг дүрүлүлгү биске чугаалап турар. Совет кижилер кыдат-индий кызыгаар-да болушкунуларын шаа ымыг туруштардан көрүп турар.

Индий-Кыдат месидежишкенин чидегенишкенин өөрүп турар ымыг күштер—делегейин империалист бө-лүктери делегейге база бар. Олар оон-биле дыка ырак баар бодалдыг өнүк-чөгүлөгил планнарын холбаштырып турар. Олар болза индийлер болгаш кыдаттар бот-боттарын өлүрү-жүрүе боо-чепсек берилдериниң дугайында савалдарын бө-ринче далажып турарлар. Империализм күрүнелер экири-геп, «чаагай сеткилдиг чорукту» илередириге белеп болуп, боо-чепсекти «белек» кылдыр «дедир эгитимеал-биле» бе-рип турарлар. Империалисттерге ол месидежишкени—шуут-ла олча болуп турар.

Индий-кыдат кызыгаарында чепсекти үскүежишкенин национализмниң болгаш дайын угарынын хоралыг башала-е-

ринге хоолурут чүдүлү тургускан. Төккөн ханын хан-биле чурт деп шовинист дөткөнү таралып илгереткен турган. ыччаарга ол дээрге херек кырында дайынны тиледегил төнүчү чедир дээн ол-дур. Дайыннын логиканы мындыг: хан хай төгүлгөн тууду-на ону чүрү төлөдө улам хай хан негеттирер. Апаа хемчээс кылда? Дайыннын мангызы хун бүрүдө улам хай когаралдарын шыгарган турар. Ол чазып. ыччангаш чүге угаан-сарымал хан төгүшкүлүг доктаадып болур болгаш ол угаан-сарымал күрүе ажылажыларын дээр ужурап.

ыччангаш чангыс талажы чурум-биле дайынны соксадыр болгаш декабрь 1-ден эгелен шериглерин аткааралдыг эгелер дээрин меделеген Кыдат Улус Республиканын чазак-кынын кылган бажымын угаан-сарымалдыг бажым деп санап ту-рар бис. Бис апаа аажок өөрүп база кыдат эштерин ажы-чорудугавынга байыр чедирип турар бис.

Дыка хай кижилер амы-тыннын когаранынын, хай хан төгүлгенин соонда ол бажымын угаан-сарымалдыг ба-зым деп канчап баштыкар сикер деп чугаалап болур. Тала-лар дайын чорудугавыны шуут кырыон болза эки турган эвес ымыг? Ийет, ымыг болган болза эки болбай канчаар. Ол дугайында бис хай улаа чугаалап келген болгаш ону ам-даа катаптап турар бис. ымыг болза-даа бир эвес болуш-кунуларын ымыг чорудугавын чайладып арта болуунаан-да ам кээп эрес-дидим чорукту илереткени база үскүежиш-кени соксактыны дээр. Ол чөре күрүе ажылажыларын-га төлөтүп шыгарганга чорук эвес чүе бе!

Кыдат Улус Республика ол месидежишкени тыптып кел-ген шуутундан болуун шериглерин аткааралдыг турар-дыр, ол шериглер болуун эге бажында турган туруштарынын бурунгарлааан болза дээр эвес турган ирги бе? деп чуга-лаар кижилер тыпты берип болуп болбайн аан. ымыг бо-дажкынын билдирер, олар болза болу берген чорук дуга-йында кижилер сагыш човашкынын илередиң база хараадап турар дээрин чугаалап турар.

ыччалдажык Кыдат Улус Республиканын хүлээп алган шитирлерин эске арга-биле үнелээрин орадалжып турар ки-жилер бар болгай, эштер. Олар болза: ол ойталажкын эвес ымыг? деп чугаалап турар.

ымыг айтыргыны база салып турар: ол кыдат эштер-ин талаалында дүжү бериникин эвес ирги бе? Кайы-даа талаалын сагыш-сеткилин басыралдыр дээн, Индия биле Кы-дат аразында бак чүвени өскүдөр, апаа холдарын чымылар дээн дымчалтыкты кижилер ымыг айтыргаларын салып ту-рар болгаш салыр-даа апаар.

Кыдаттын болгаш Индияның удуртуктарынын шыгал-раңгай чорутууга бугуреп, олар ымыг аяныч өнүк-чөгүлө-гө алыспас болгаш месидежишкенин угаан-сарымалдыг шитирлерин хандыр дээринге идеген турар бис.

Боо-чепсек берип турар, америк болгаш англи империали-стерин талаалында Индия дөткөмчө ап эгелей бергенин-ге ужурунда Кыдат дайын чорудугавынын соксактан боор, деп чамдык кижилер чугаалап турар. ыччангаш ымыг кижилер болза бир эвес дайын месидежишкенин оон ийи хөгжүүр болза ол улам хай сангы когаралдарын негээр улуг дайын кылдыр эзе берип боор деп Кыдат Улус Республика бойы берген деп чугаалап турар.

IV. Бистин кожаларывыс-биле тайбың болгаш найыралдыг чурттаар

Эштер депутаттар! Кожалары күрүнелер биле Совет Эви-линин харылаалары канчаар тургустууп турарынын дугай-ын силерге допчузу-биле илеткесеп тур мен. Социалист лагерьин чурттары-биле найыралдыг, акы-дунмалык харылааларын дугайында чугаалап болгай мен. Совет Эви-ли кожалык эске-даа күрүнелер-биле чаагай харылаалыг болуун күзөри болу чачаар-ла билдирер.

Бистин Финляндия-биле херектеринис акы чоруп турар. Бис Финляндиянын чазанын тайбынга ымыкшылыг хама-рышпас политиканын болгаш Финляндия республиканын президентин, бистин өнүгүүсү дээр Урхо Кекконениң ол политиканы боттандырынга кирип турар улуг салымшкы-нын бедин-биле үнелеп турар бис. Совет Эвилелин Фин-ляндия-биле политиктиң, экономиктиң, салыг база культу-ра харылаалары моон сонгар-даа ийи чурттарын уласта-рынын чаагай чорутууга хөгжүүр болгаш быжыгар дээринге бугурелдиг бис.

Премьер-министр М. Даудка баштаган афганистан чазак-тын найыралдыг политиканын Совет чазак бедин-биле үнелеп турар. Бо чылын Афганистанын хазы Мухамед Захири Шах-биле ужурашкан бис, бистин чурттарынын аразында найыралдыг кожа-хөлбө харылааларын улам быжы-лаарынга ол ужуражышкын аажок дузалыг болган.

Иран-биле харылааларда экижишкени чамдык бурун-гаарлашкынар болдунган. Совет Эвилели биле Иранын аразында харылааларын чогумчалыг хөгжүтүлгөн шалтык-тап турган чүдүлдерин иштинден элээн хайну сөөлү үеде чайдалып арталып болган бис. Иранын девискээринде кал-дыг-даа ракетта баазаларыг болуу эргени кайы-даа даштыкы күрүнелге тымыспас болгаш Иран Совет Эвилелин улау аг-рессияны чөпсө болу бөрүн чөпшөөршөзүн дугайында Иран чазактын хүлээлгенин үнелеп турар бис. Бистин чур-тарынын чокшосулажырынын орунда бүгү-ле шалтыктар ам-даа бүрүн чайлаттынамын шы-на, ыччалдажык эки эгелешкенин улам ымыг хөгжүү дээринге бис идеген турар бис.

Турк улус-биле найыралдыг чурттаарын болгаш Кара да-лай бисти башкалайын, а каттыштырып турар дээн бүтү чүдүлдерин кылырын күзеп турар бис. Бо дээрге Совет Эви-лине-даа, Туркига-даа амыгтыг болуп ийик. Ол хары-лааларын экижирерин күзеп турарын чурт чазак меделеп турар. Бис болза ол меделелдер боттуп бажымар-биле бы-жылдаттынар, ымыглы ССРЭ биле Туркиянын аразында харылаалар найыралдыг апаар деп идеген турар бис. Апаа үндегилер бар болгаш ону В. И. Ленин болгаш Кемал Ата-турк салганнар.

ымыг-биле салыг харылааларын багай эвээс хөгжүп турар, ыччалда-ла үндеген айтыр — тайбын керээзин чар-ары шитирлеткимиз. Ол айтырты шитирлеринге Японияны ам-даа четче бот-тускайлап эвээс ийде шыкан. Инда америк шеригтер амга чедир турбушкан, ыччангаш оон улус болуун чуртуун бүрүн хамаарышпас чорун дээн демисижып турар болгай.

Ол ымыгаш Норвегия база бистин кожалык болуп турар. Бистин нити кызыгаарлажып турар чөвинис бичи, ыччал-за-даа бистин чурттарынын аразында харылаалары кы-зыгаарын дүртү дег бичи эвес. оон-даа дөткөп болуун күзеп турар бис. Совет-норвег харылааларын экижирерин-ге улаанышкынын Норвегияны чорудуу болдурбас дээн НАТО-нуң чатыркышкынын бүгү чүдүлдерин кылып турар дээрин чугаалаары чугула.

Эштер депутаттар! Югославиянын Федеративтиг Улус Рес-публика-биле бистин чурттувустун аразында харылааларын дугайында айтырты эвээс тодогой чугаалажып тур мен. Бистин чурттарынын уластарынын найыралдын үндөжүрүн шаандал бээр ханы болуп турганын билжы бол-гай силер.

Бистин ийи чурттарынын уластарынын акы-дунма-лышкы харылаалары делегейин ийги дайынын үезин-де нити дайында улау демисеке хан-биле быжылгатты-ган. Югославияны улустары он Титога баштакан болуун коммунист партиянын улурутулганы биле фашист эге-лечилерге улау тулаушкунунага эрес чорукту ийгачтык чүдүлдерин көргүскөн, олар гилерит Германияны чылаа шаварыны хөрөнгө улуг салымшынын кирген.

Совет Эвилели биле Югославиянын аразында найыралдыг харылаа делегейин ийги дайын төгөн сөөлүдө доразан-а басыралыг хараалдангыт. Ол харылааларын дорайла-

Ийе, кыдат өнүктүр байлаалы өөрөшк көргөн боор, ыч-чангаш ол база-ла оларын шыгаргангай чорутуун дугайын база найыралдыг кожа-хөлбө уластарын аразында дайын өскүкү бээр империалисттер бодунга ажыктыг чорукту уш-туп алырын орадалжып турар дээрин билгенин дугайын чугаалап турар. АНШ болгаш Англия боо-чепсекти эңдере бугуруп алганнар, ыччангаш кадан дайын үе бээрге олар ол боо-чепселер эске чурттарга өркүшкүлү-биле берип турар, ыччаарга ол чурттар оон-биле боттарынын бажын дузакче кинир сунуп, хамаарышталыг чорукче кирип турар д

СССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИНҮНҮН ЧЫЫЛДАЗЫНЫНҮН ИЙГИ СЕССИЯЗЫ

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин, төнчүзү

(Төнчүзү. Эгези 1—2—3—4 ариннарда).

принциптерин бодуун чүртүгү тодорай төгүзүт, географ-
тыг болгон өскө-даа байдаларына чогаалыкчы өзү-бизде
ажылаарынча чүткүп, социализм болгон коммунизм тургу-
зушкунунга чоңуу удурууну өз үндөсүнө боттандырып ту-
раары билдирет. Чаа ниятталган тургузары дөш демиселге
кайы-бир коммунист азы ажылаачын партиянын мурунуга
тургузунуу деп турар бүгү-лө айтырылганы канчаар бил-
лип көрүнгө бүрүн дүшкөч чорук биске туруп шыдаары
билдирет. Социалист тургузушкунун тодорай айтырыл-
ганын азы-бүрү кылдыр тайылылар чорук, кайы-бир
айтырылганын азы-бүрү кылдыр чорук чорук турар апар.
Оз терек кырында шыдап-ла ындыг болуп турар, илчарга
өскө-даа уаустар социализмдин орунуче кирипкенде моюн
сөнгө-даа ындыг болуп апарышкан.

Индыг болгон төдөдө, кандай-бир чангыс аай маймыкы
ажылап кылып алган, социалист өскө чүртүр-биле бот-
бодууну аразында харылааларга ону барымдаалар болза
шын өскө болуп ийик, шак ындыг маймыкка таарышпас бү-
гү-лө кижилерин хөөрүкчүлүк деп буруу шаар болза ал-
гадгал болуп ийик. Индыг таарышпага коммунист пар-
тиянын бистин шимчөөшкүнүн хураалындан бүртү-
биле үндүрүн чедип алыр бе, ыччаш? Индыг чүртүтү чоңу
социализм тургузунуу турарынын фактынын хөөрөкө аайып
барып болуп бе, ыччаш? Азы ындыг чоңуун дөңууну тур-
арынын фактынын хөөрөкө аайып, аны уау демиселге
биске хөөрөк чүе бе, ыччаш? Илчар кыл чорук дээр-
ге капиталист дөдөгөйүн араатарып хөөрүлүрүн үс-
терден алган ол болуп болгон аларын коммунист пар-
тиянын база социалист чүртүгүн боттандырып аразында
харылааларга кийер дөш ол болуп-тур.

Илчарга чоңу-ла шак ындыг араатарып моральды
Югославия-биле харылааларга барымдаалары алган сек-
танттар болгон чарылаарыкчылар биске саналар турар-
лар. Олар ам боттары боттарынын буруулашын турар кий-
леринде-ла дээр-биле марксизм-ленинизмден акаалар
турар хиреленде-ла югослав коммунисттерин оларын алга-
ларын дөш шуту-ла ызырп-хемиреринде беле болуп ту-
рарлар-дыр. Бистерге, коммунисттерге шак ындыг мораль
канча-ла таарышпас. Бистер болза кийи төрөтөгөйүн эң
дээр келер чөш дөш, бүгү чөш уластарын алау-ла ула-
аки-дуулашкын чөрү боттандыган турар коммунизм дөш
демежиш турар бис. Коммунизм бүртү-биле тилдөө үеде,
алында барып, В. И. Ленинге өрөткөн шыкш, амгы
үеде уластарын алау-ла турар күрүнө кызылаларын чөр-
лө чок апар, национал алау-ла чорук буруу-биле чок
апар болгон уластар аки-дуума шыкш чангыс аай ө-
бүдө болу бээр дээринге бистер хангыс-биле бүтүрөз бис.

Оз эңи сорулгаче чөрүп олтура, бистер болза, бир өскө
ажыла-бүрү чүртүгүн коммунисттерин аразында маргыл-
лаалар тыттып келер чүе болза, оларын азырлар дөш
бүгү-лө чүдүрүн кылып ужурут бис. Бистин дүлөзөгө
болза алдагал кылган ийикке, азы дөдөгөйүн революстуг
ажылаачын шимчөөшкүнүн нормаларында, марксизм-ле-
низмден чайылган партиянын болуун алдагаларын
билип алырында болгон бүгү-лө аки-дуума партияларын
өгүбүдөгөйүн төрөткөч терин ол өскө шылаар болуру-биле
ук алдагаларын өдөринге дуулаар болуру.

Югослав коммунисттерин, оларын удурутуларын
итишкы-даа, даштыкы-даа политика талашы-биле сөөлү үеде
кылган башынары бистин алдагалары болгон Югославияга
социализм тургузарынын хөөрөкө хоралыг деп санап ту-
ганымыс дыкка дай чүдүрүн азырлар дөш тургузары
хөөрөк. Ол чорук Югославиянын Коммунист эвилелинин
алын дай шиптирлеринде, эштер Титонун, Ранкевичин
болгон өскө-даа югослав ажалдакчыларын чугааларында
илеретинген. Илчарга бир өскө чамдык айтырылган талашы-
биле ният билгиле амында бисте чок-даа болза, ол
дээр бистер харылааларын тургузарга маргылаларын
артышкыларын барымдаалар ужурут дөш ол өскө-тир,
бүгү дөдөгөйүн коммунист шимчөөшкүнүн-биле
чөөшүдүрүн болгон чангыс эштин талашыга Югославия
коммунисттерин кылган башымын бистер көрөс
ужурут бис дөш ол өскө-тир. Ол дээр каттыжышкын
өскө, а чарышкынча улаган политика болуп ийик.
Ам-даа бар болуп турар маргылаларын күрүнө аразы-
нын харылааларын шиптирлерин чөрү улам шын өскө бо-
луп ийик. Харын индыг өскө, бистин туртарыстын аразы-
нда экономикти харылааларын, күрүнө болгон хөй-ничи
шутушуну талашы-биле харылааларын быгылаар бол-
гон хөгүдөр чорук идеолотуг айтырылган талашы-биле-даа
тургуштарын чөөшүдүрүн аразында тургузар.

Социалист чүртүгүн Югославия-биле харылааларын
ажылаачын шиптирлерин алган сектанттар болгон
догматиктер байгы-ла күштеринде ораалдык турар-
лар. Илчарга ам эштер Тито, Ранкевич, Весселинов болгон
өскө-даа югослав ажалдакчылар СССР-де чедип келген-би-
ле холбаштыр алган сектанттар болгон догматиктер ал-
гы-кышкынын келурун үндүргөнер. Югослав эштерин бистин
аки-дуума өзү-биле уткуп ап турарымыс алган чары-
дырыкчыларга илерей-ле таарышпас болуп турар.

ЮКБ-биле чамдык идеолотуг маргылаларын туулууга
чедир алып өрттөшпаша Югославия-биле күрүнө шуту-
муну, экономиканы талашы-биле эки харылааларыг тур-
ар чорук окта буруу деп биске тайылылар турарлар.
Артында-ла боттары марксизм-ленинизмде бис деп алап
турар кижилер илчар чугаалар турар дөш. Илчарга-даа
ол дээр кинчү мелегей чорук-тур. Коммунист, ажалчы болгон
национал-чөдөгөй шимчөөшкүнүн шавыш-
кынныг күштеринге уду демиселге оңгарып алыр дөш

империалисттер бестин боттарынын чөрүдүлөдөрүн алып ө-
теринче, азырларынча чүткүп турарлар болгай. «Интити
рынкада» кийи турар күрүнелерин аразында чөрүдүлөдөр
туруп турга-даа, ам империалисттер «интити рынокту» чүрт-
тарынын каттыжышкын бар-ла шаа-биле быжыгашпа ба-
ла калбарып турарлар. Илчарга бисте, бистин лагеринде
те бистин күштеринде чарылаарын күзөп турар кий-
лөр туруп турар шыкшыл. Ол дээр бистин политиканыс
өскө-тир, марксизм-ленинизм политика өскө-тир.

Югославия—ол дээр социалист чүрт өскө-тир деп,
чамдык кижилер болгон турар. Илчарга ол кандай чүрт
чүөл, ыччаш?—деп айтырса чогуур. Ол айтырша хары-
лаалар марксизм-ленинизм өрөгүнүн чүртүтү ниятилел
хөгүдүлөдөрүн хөөрөк кырында боттут аналзисин, оң социал-
партитикти тургузууну хөөрөк барымдаалар хөөрөк.
Мааа субъективизм болурун болбас. Кым-бир кийи фак-
тыларын ботга деп хөөрөк алайып, шынны чаалап баа
кандыг чүрт социалист болурун, а кандай чүрт социали-
ст өскө болурун доктаалын турар деп болза болбас. Бо та-
варылаага марксизм-ленинизм теорияны билдир, хөөрөк кы-
рында боттут чүдүл хангыс-биле аналзисин өрөгөжө чү-
гула.

Югославияда помещиктер болгон капиталисттер шаа-ла
чок, хуу-өңүчүлүк капиталы, хуууну бөдүрүлгөдөр азы по-
мещиктерин чөр ажалдары болгон хуууну банкылар чок
дээр билдирген болгай. Югослав коммунисттер болгон
оларын удурутуларын боттарынын күженишкыннөрин
экономиканы хөгүдөрүнче, социализмдин чаалап алыш-
кыннын быжыгашкынча тургузып турарын бистер баа-
ла-ла көрүп турар бис. Илчарга бисте, бир өскө хөөрөк кы-
рында боттут хойдуларын, марксизм-ленинизмдин өрөгүн
барымдаалар болза, Югославия социалист чүрт дээрин
хууун көрөйи бээр арга чок тур. Бистер бодуустуг поли-
тикамыс ону барымдаалар база социалист чүрт болуп
Югославияда боттарынын аразында харылааларын-
ысты алаа үндөзгөп тургузуп турар бис. Бистин чүрттары-
стын аразында харылааларын улам ылай хөгүдөрүнүн
үндөшүн ам бар болуп турар.

Бүгү-лө улаустар-биле найыраалык политиканын шынчы
Совет Эвилели тайбын болгон социал дөшлөгө дөш деми-
селиш турар күштерин чангыс эшн быжылаар дөш бү-
гү-лө чүдүрүн кылып келген болгон кымыр-даа апар.
Илчарга бир өскө бистин ол политиканыс чамдык кий-
лерин талашында шөгүлөшкынча таарышпаш турар болза,
ол дээр, ындыг кижилер коммунист шимчөөшкүнүн ху-
раалын быжылаарында, бистин бүгү-лө күштерини сым-
ый каттыштырыпга буруу сөңуургал чок болуп турар
дээрин көрүзүп турар-дыр.

Сөөлү үеде Албаниянын Күш-ажыл партиянын уду-
тукуларын боттарынын СССР-ге, бүгү дөдөгөйүн комму-
нист шимчөөшкүнүн өскө-тир кылдык халдашкынча
ныгырдай хөдүн өрткөнер. Бистин партиянын XX
сезидинин ленинни уламышкыннын нугулдун-меледөр
дан боттарынын ораалдыжышкыннарында албани удурут-
чулар Сталинга чүдүр чорукту база катп көдүрүп турар-
лар. Олар болза кийи чүдүр чорукту байдалында ком-
мунист шимчөөшкүнүн турп турган калдык өскө байдалы
катап тургузар дөш туржуп турарлар.

Партиянын болгон коммунист шимчөөшкүнүн мурун-
га Сталинни ачы-хавылаан бистин партияныс дүлөзө кө-
рүп турар болза-да, Сталинни алдагаларын болгон ту-
разында ажалып турган чоруктарын шиптирлерин-биле, чы-
ды-биле шүтүмүдөн. Бистер ону чуга төөгүдү шынны
ужун кылган өскө, харын келер үеде ол төөгүдү чорукту
катаптарга уду, ленинизм таарышпас чоруктарын
катаптарга уду өрөгөжө чүгүла. Бүгү магалдааларын
тургузар дөш ону кылган бис, шак ындыг чоруктарын
айымын В. И. Ленин болуун үндөш айтты турган.

Бистер чүлө бистин партияныстын, бистин улаууу-
устун ажалы барымдаалар мичар кылган өскө, харын бүгү
дөдөгөйүн коммунист шимчөөшкүнүн өскө-тир азы-
быжылааш, бүгү дөдөгөй социализмдин тилдөөдөн дөш
демиселдин ужу мичар кылган бис. Кийге чүдүр чор-
ука болгон оң хоралыг ужурутарында уду СССР-ни
демиселдин дүржүлгөдөр өрөгөжө чугула кичөөдүр-
лөрүн өскө-даа марксизм-ленинизмде алыр дээринге
бистин партияныс бүтүрөз турган.

Илчарга бистер часпан бис. Бистин партияныстын XX
сезидинин ленинни күрүн марксизм-ленинизм партия-
лап шутуу чүдүлүгүнө. Дөдөгөйүн коммунист шим-
чөөшкүнүн, тайбын, демократия болгон социализм дөш
демеринин амгы үдөгү сорулгаларында дүжүп турар
интити шутууну ажалды кылырында ол дуулаан. Сталинни
ажыл-чоругулазында оң марксизм-ленинизмден ойталаан
интити турар өң-лө хоралыг турган чүдүлөрдөн ам
албани удурутулар халбаактын турар. Сталинни ажы-
лап турганы, социалист күрүнүн бөдүлүгү шуту та-
рышпас репрессиялар болгон дөңгү административтиг ал-
баалашкыларын оларын чүдө-ла дөш хандышкылар тур-
тур. Олар дээр дөдөгөй коммунист шимчөөш-
күнүн өрк айткычлары марксизм-ленинизмдин арыг
камалашкылар болушпаш турарлар шыкшыл, көрөс силер
бе. Илчарга-даа ол—алач-пагалар көрөдөшкылар-дыр.
Сурагыт басада, алач-пага тургал, шарыдан бичин өскө
болукай берген билер болгай силер. Ол чү болуп тө-
нөгүн шуту кижилер билер: алач-пагалар үрдүгөш чар-
ды берген болгон оң чүлө ол чөр артаан.

Кийге чүдүр чорукту антиленинни идеологияны ал-
бани удурутуларын амгы бүгү буруу шутуушун үндө-
шн болуп турар. Боттарынын хууунда өрөгө-ажыктарында

таарышты партиа болгон күрүнө амылаларын бүгү нор-
маларын контроль чокка болгон кара-туразында үрөс болуп
байдалы Албанияга хөөрөк камгалап арттырып олар бар
шаа-биле ораалдык турарлар. Бир өскө репрессияларын
болгон шаажылааларын көрүм-чүрүмүн кошкымынтар бол-
за олар өрөгө-чагырга ызырымас деп чүвени Ходжа бол-
гон Шеку билер. Оларын удурутулага турарында улау шы-
дажып олурбас ийик, чүе дээр оларын холдары Алба-
ниянын Күш-ажыл партиянын эң дээр болдарынын ха-
нында бөрөшкан.

Албани удурутулар марксизм-ленинизмден чарылган,
барын улаздыг оппортунизмдин, бажылаанышкыннын бол-
гон сектантыг чорукту тулазынча улам хандыр кадалып
чыдарлар. Албаниянын Күш-ажыл партиянын удурутчу-
лары, боттарынын антиленинни бадыткаашкыларын ботта-
рынын чүртүгүн күрүнө политиканын дөдөгөй чөдөр
көдүргөн. Олар тускайлан, авантюрист даштык полити-
каны чөрүлүп, социализм өскө чурттары-биле дөдөгөй
аренанында калы ажалдарында ойталап, тайбынын бы-
жылаарында, улаустар аразынын дүшкүрүлүг чөрүп ча-
рылаарында улаган оларын күженишкыннөринге
бүгү арга-биле шиптыктап турар.

1960 чылда коммунист болгон ажалчы партияларын
төдөгөйчиринин Меледзелинде дөдөгөйин коммунист
шимчөөшкүнине кол айымыдыг чүдү болза ревизионизм бо-
луп деп дөдөгөй болгон оң-биле калы барын улаздыг
оппортунизмде уду, сектантыг чорукка, догматизмде уду
интити дөдөгөй демисел чоруктарынын чугулашын айтканы
билдирген болгай. Ол чүдүр бистер ам-лаа шын деп са-
нап турар бис. Бистин партияныс ревизионизмде уду бол-
гон догматизмде база сектантыг чорукка-даа уду демисел-
жил келген болгон демиселжир. Бир өскө оларга уду де-
миселди чайгыш чок чөрүтпөс болза, сектантыг чорук
болгон догматизм тус-тус партияларын хөгүдөшкын
хандыг-бир ө-чадаларында кол аймыл боду берип болурун
аки-дуума партияларын чөүлөп хурамы салгыдырган.

Аки-дуума партияларын меледзелин хураап алган со-
циализм шимчөөшкүнине болгон бодушкунулар ол
түндөш ханы улазын бүртү-биле көрүскөн.

Коммунист болгон ажалчы партияларын чөүлөп ху-
раалын шын түндөшкын катп чугааларда чамдык кий-
лөр чүлө ревизионизмдин талашында айымыдыг чангыс
талаш кичөөдөй салып турарлар, илчарга таарыш, та-
арышпас-даа болза югослав ревизионизмдин алап турарлар.
Илчарга-даа чүвени ылазтыг көрө хөөрөк. Бистин таарыш-
кынныс Кубаны дөдөгөй кризиске югослав коммунист-
тер шын турушту элөөнөр, а боттарын бөдүлү марксизм-
ленинизмде бис деп турар догматиктер аныч-чөгүлөшкүн
турушту элөөнөр. Оң ужурудан чангыс катп бижип каан
чүдүл марксизм аналзис чокка каталатп, ону чангыс та-
лаай көрүп болбас. Догматизмдин талашында турп келген
болгон туруп-даа турар кижилер кол аймыл ол деп чүвени
Кубаны дөдөгөй кризис ылап-ла көрүскөн.

Оларын эң-лө тодорай илереткычтерин албани удурут-
чулар болуп турар. Амгы үенин чөш улаздыг оппорту-
нистер болгон сектантылар тайбынын болгон тайбын
кожа-хөбө дөңууларын ленинни политиканыс уду
боттарынын демиселин меге революст хурун азы-кышкы-
ны-биле чажырып турар. Устуна чугааларын шыкш олар
трөшкыг туржуче чүлүп кире бергенер. Илчарга поли-
тика империализмде уду холдөш турар күштерин чангыс
эшн үрөп турарын, оларын антикоммунист бодалары
нын хангыштыг өскүшүшкан, барын чүк күрүнелерин
эң агресси империализмде болуктеринин чөшкү болуп ту-
рарын көрү берге өскө.

Болгариянын, Венгриянын, Чехословакиянын, Италиянын
коммунист болгон ажалчы партияларын сезидерин-
ге ындыг чөш улаздыг, догматиктиг политиканы чөртүтү-
биле шүтүмүдөн. Аки-дуума партияларын төдөгөйчирин
ол сезидерге боттарынын чугааларында ындыг өңчү-
чөгүлөшкүн политиканы сыйлаан болгон шынныг буруу
шавык.

Бир өскө чөш улаздыг кышкырыкчыларын эки калып
көре бээр чүе болза, оларын көрөгөткыч дилимнениш-
кыннын дөдөгөй империализмдин мурунуга сүртөшкынден,
тайбын экономиктиг чарыша капитализмде тургузуну тил-
деп болурунда бөрүөсө чоруктан өскө чүт-лаа чок дээр-
ын бөшө-биле илеретип болуп. Чөгүм-ла ол болза В. И.
Ленинни кээрэг чок сыйлап, кыжырып, шоодуп чоралы
туруш чок чорукту, биче буржуазия чорукту, теидирши-
нин ондай дөдөгөй ол-дур. Ол шак ындыг кышкырыкчы-
ларга: «Силер—боттарынын объективтиг ролонор-биле
империализм өңчү-чөгүлөшкүн чөсө-дир силер. А силер-
ниң субъективтиг «психологтар» дээр нияленин бол-
гон мактыын тура-лаа, пролетарий шынныг деп кайтам
чык аки билер дөдөгөй биче буржуазиянын психологиз-
мыр...». Владимир Ильич ылап болгон өттүр-лө сөзгөн-дир!
Албанияда амгы кышкырыкчыларын шуту-ла көрүп чуга-
лаан дег-дыр.

Коммунист шимчөөшкүнине чөш улаздыг оппортунизмдин
кайы хире улау айымыдын В. И. Ленин дөртөн чылдар
мурунда өттүр көрүп айткан. Ол шак ындыг анык,
чүлө чал-чаа-ла төртүтүп кел чоран болгонда чөш
улаздыг хурун чугаалын ол үеде коммунизмге «сүртүлгө
арзым» деп алап болуп турганын ол чугаалаан.

Сталинга чүдүр чорукту дөдөгөйин коммунист шим-
чөөшкүнине байл уруктарын бирөөн чөш улаздыг
сектантыг, догматиктиг улаа-балдарын нөдөгөй болуп
турган, ол чорук социализм дөш улау демиселдин хөөрөк
улау когараларын чөдөгөй, калык улау массаларга мар-
ксизм-ленинизмдин салдарын кошкатын. Чөш улаздыг оп-
портунизм-биле демиселди чөдөр үндөсөс чорук, В. И. Лени-
ни салгыдырып чоралы шыкш, азыннын нөдөгөйинге

чөдөгөй болгон шаа-лаа тургулар азымы өскө апарган.
Экономиктиг болгон социал дөшлөгө эң азы-бүрү чүрттар
социализмдин орунуга кирип турар аларган бистин үеөсте
коммунист шимчөөшкүнүн хөгүдөшкын ола байдалары
чөшчүрөгү улаздыг коммунизмдин нөдөгөйинге таары-
шкылыг байдаларын тургузуп турар. Биче буржуазиянын
төдөгөйчиринин турп чөгүдөн, бир келерге чоруктан
өскө келерге чорукча турарында бодунга хөдүгүн ол
көдөдө тып ап келген.

Чөш улаздыг сектантыг аарыг национализм-биле чөш-
нор болгон бодуун алазында национализмдин база чөштерип
турар. Оң политиканын улаушун салым-хууу хөбү-биле
хамаржыр болгон арга-чагырны тузуп турар партиянын
ажыл-чоругулазында ол кестүп келерге шыдажып аргажык
болу бээр. Бүгү кийи төрөтөгөйин салым-чулуга хамар-
жыр дайынныг болгон тайбынын айтырылганы шыкш
индыг амылалары чугула айтырылган талашы-биле ком-
мунист шимчөөшкүнүн шутуунага уду улаанган болгон-
да ол айымыдыг болуп турар.

Чөш улаздыг оппортунизм, догматизм болгон сектантыг
чорук бо бүгү чугааларын күжү-биле дөдөгөйин ком-
мунист шимчөөшкүнине шыгыт аймыл кылдыр улам-ла
көдүрүп кел чөрүрүн индыг өскө деп санап болбас. Ону
көрөс дээр-лө фактыларже шуту көрөдөрүн көрөс,
хөөрөк кырында боттут байдалы өскөдөрүн көрөсөс,
бистин үенин марксизм-ленинизмде олажык турар
бүгү харылааларын билдөө ол болуп.

Дөдөгөйин коммунист шимчөөшкүнүн хураалынын
чангыс эшн чүдөн-лаа бестин кылдыр көрүп турар совет
коммунист ам ревизионизмде болза элөөш өскө ай-
мылдыг болуп турар барымы-даа оппортунизмде уду, баа
чөш-лаа оппортунизмде уду шиптирлг демиселди чөрү-
дар апар.

Эштер депутаттар!

Бистин бөмбүрөөшкүнине талтыг бодоп көрөдөшкүн. Чүлө
көсөмстан өскө, харын моюн, чөр кырында кайгычак ча-
гай болгон сөрүк кийрикти байла бистин мурунуга
ажытылган турар. Кийи төрөтөгөй дөдөгөйчирин чүтүтүп
башымын-биле бар чөрүрү. Эрг дөдөгөйин—даралдын,
меге, хурун болгон чөптүг өскө чорукту дөдөгөйин үн-
дөшкыннөрин боттуп дүжүп турар. Чаа дөдөгөй кийи төрө-
төгөйин чамы бодушкан, чыл келген тудум-ла быжыгып
турар.

Социалист калы ажалдажыгынын күрүнелеринин ула-
стары чаа амылалар тургузушкунуга боттарынын чөдөгөй-
кыннын чыл келген тудум улам көүдөшп турар. Бистин
улаустарынын тайбын күш-ажылы, оларын өрөгөтө бол-
гон култуурга тилдөөлөрүн, оларын аки-дуума чөрү
болгон бот-боттарында дуулашкынча калонизмде даралдын
кышкын ап ойталап азы национал хостала дөш ам-даа
демежиш турар миллион-миллион кижилерге, капитали-
ст чүрттарынын ажалы чоннарында сөрүк кийрикти үс-
тер-келер болуп. Буруу-ла улау амылалык чангыс чөр
бөмбүрөөшкүн кырында дөдөгөй турар.

Тайбын калы-хөбө доңулашкыннын ленинни принци-
пи—ол дээр бистин даштык политиканын чынтыг
шутуу-дур, ол дээр боту социалист күрүнелеринин ту-
гу-дур, ол дээр бүгү улаустарын күжүчиг эңи сорулга-
зы-дур. Улаан-сарылаздыг чорук мелегей чорукту тилдө-
шүтүп, дөдөгөй амылаларын маргылалыг айтырыларын
шиптирлерин чугаалашкыларын аразы «күш-
терин шөшөрүн» айымыдыг аразы көдөдө солуп тур-
дир! Чөр дөдөгөй кижилер алаа сөмүдөс бөдүлгөдөр
чөш ап болуп болгон чөш алыр, даартагы хун оларга
термоядролуг, мөсидежиктерин таарыштыра бээр деп
кортпас ужурут. Кийи төрөтөгөй бодуун келер үенин
бөдүлгөдөр өскө, шыталып турар хуу-билаларга
өскө, харын хөй-хөй салгаларын күш-ажылы-биле тур-
гускан материалдыг суурга туруп тургузарын күрөп турар.

Оң ужурунда тайбын камгалары дөш илереткыч
ажыл-чоругулазын күштеринде, империализмдин азын
кышкыкчыларга уду демисел күштеринде улаустары
кыжырып турар бис. Улаустар—тайбын дөш деми-
селге улау күш, олар боттарынын шиптирлг сөзүн чуга-
лап болуп болгон чугаалар-даа ужурут.

Совет Эвилели боттут байдалы тодорай политика-биле,
илдатын барын талашы күрүнелерин чөрүлүп турар
шөрт талашы барымдаалар чөр ужурга таарышкан бол-
бай-лаан. Барын чүтө дайызырдык болуктер чөсөгө-
ленишкын бот-интити болгон бүрүн дүжүрө дугаймын
дугурулгаларын чөш алырында амындаа бар шаа-биле
шиптыктап турда, амындаа ында бөчө-чөсө-биле ыла-
шыл база чөсөгөшкыннөрин азыра бөдүрөп уручу-
лөп турар, бистер, совет кижилер дарын кургата турар
ужурут, бодуустун камгаларын аргавымыс быжылаар ду-
гайында салгы салып болгон бистин тайбын күш-ажылы-
нысты үрөшүн диттер калды-лаа агрессиян алушугу
сөгушкүнүн бөдөгөй бөдөл болуп ужурут бис. Импери-
листерин агрессия халдашкыннарында бөдүлөтү-даа ба-
ла бөдүлөтүп өңчүлөшкүн-даа бүртү-биле камгалар
шылдар бүгү чүдүр бисте бар.

Бистин чүртүгө бүгү чүрттарынын ажалы чоннарынын
хүндүтүлгүн хангыштырышкан, күштеринин чөсөгөшкүн-
ин-биле коммунизмде олажык бодуун келер үенин
бөдүлгөдөр башымын-биле бар чөрүрү.

багана келизинг 23—54, харьисалгалыг
ал келистеринг 37-13, иштиги информация
21-47. Солун келбейн багана 32-75 телефонче холгаар.